

EVOLUCE DUCHOVNÍHO POZNÁNÍ

UČENÍ PĚTI DUCHOVNÍCH
MISTRŮ STARÉ INDIIE

SWAMI B. G. NARASINGHA

Evoluce duchovního poznání

Učení pěti duchovních mistrů staré Indie

Swami B. G. Narasingha

VĚNOVÁNO

mým dikša a šikša guruům

© GOSAI PUBLISHERS

Titul anglického originálu:

Evolution of Theism

Sri Narasingha Chaitanya Ashram

PO Box 21, Srirangapatna,

Karnataka, 571 438, India

www.gosai.com

Šrí Šrímad

Šrílovi A. Č. Bhaktivédantovi Swamimu

Prabhupádovi

a

Šrí Šrímad

Šrílovi Bhakti Rakšač Šrídhrovi Dévovi

Gósvámí Mahárádžovi

PŘEDMLUVA

Historie nás učí, že události se stále dokola opakují. Tolikrát se člověk obrátil k materialismu a hledal v něm radost a potěšení, ale stejně se vždy vrátil zpět k hledání duchovního rozměru života. Je to dáno hlubokou vnitřní povahou každé živé bytosti. Svou věčnou duchovní povahu člověk nikdy nadlouho nezapře, i přes všechny slepé uličky, ve kterých se zrovna nyní nachází.

*nitya-siddha kṛṣṇa-prema
sādhya kabu naya
śravaṇādi śuddha-citte
karaya udaya*

„Čistá láska k Bohu věčně dřímá v srdci každého živého tvora a je pouze nutné ji v dobré společnosti probudit. To je zvláštní milost velkých duchovních učitelů, kteří umí zažehnout oddanost k Nejvyššímu Pánu v srdcích všech lidí.“

V této knize jsou pěkně popsány životy velkých mistrů: Buddha, Šankary, Rámanudži, Madhvy a Čaitanji Maháprabhua společně s jejich učením a filozofií. Linie duchovních nauk začíná u Buddha a pokračuje dále až k Šrí Čaitanjovi Maháprabhuovi.

Věříme, že tuto knížku si oblíbí přemýšliví vzdělaní lidé v Indii i jinde, protože její námět, který je tak pěkně vyprávěn nenáleží jen jednomu národu, ale všem lidem a platí všude stejně. Nyní je čas, aby upřímní duchovně založení lidé stáli spolu na straně pravdy proti klamu a iluzi. Cítíme, že tato knížka napomůže tomuto snažení.

Tridandi Goswami
Bhakti Bhavana Višnu

ÚVOD

Někdy se stává, že studenti různých duchovních nauk mezi sebou vedou spory, které učení je to pravé. Často se baví na základě povrchních dogmat, aniž by šli do hloubky k pravdě. Jindy se pravdy dotýkají, ale když předkládají své realizace, neuvědomují si, že ostatní mohou popisovat stejnou Absolutní Pravdu z jiného úhlu. Pro ilustraci se asi nejlépe hodí súfistská básnička nazvaná „Slepí muži a slon“:

Smělí muži hindustánští
učením svým žili.
Poznat slona chtěli záhy
slepí ovšem byli.

První přišel ke slonovi,
nahmatal bok jeho.
Poté řekl: „Slon je přesně
jak zeď domu mého.“

Druhý sáhl na kly jeho,
cítit hladké špičky:
„Jasně je – slon podobá se
kopí přece vždycky.“

Třetí přišel ke zvířeti,
chobotu se dotknul:
„Hadu slon přec podobný je,“
důrazně podotknul.

Čtvrtý objal nohu sloní,
notný čas dal tomu:
„Je to jasné, že to zvíře,
podobá se stromu!“

Pátý přišel k jeho hlavě,
ucho nahmataje:
„Slon přec nejvíc podobný je
vějíři, když vlaje.“

Šestý obchází ho kolem,
ocas jeho třímá:
„Slon je dle názoru mého,
jak liána přímá.“

Konec jejich disputací
už se téměř chýlil.
Každý pravdu z části sic měl,
a přesto se mýlil.

Tak ve sporech náboženských
lidé jsou jak hluší.
Význam slov svých oponentů
sotva někdy tuší.

Přesvědčení o své pravdě,
pociťují křivdy,
leč slona ve své celistvosti,
neviděli nikdy.

Podle slavného indického spisu Šrímad-Bhágavatamu je možné Absolutní Pravdu realizovat ve třech stádiích podle toho, z jakého postavení se na Ni člověk dívá: jako Brahman, Paramátmá a Bhagaván.

*vadanti tat tattva-vidas
tattvaṃ yaj jñānam advayam
brahmeti paramātmēti
bhagavān iti śabdyate*

„Učení transcendentalisté, kteří znají Absolutní Pravdu, označují tuto nelišící se podstatu Brahman, Paramátmá a Bhagaván.

Brahman je úroveň neosobní realizace. Paramátmá je částečné projevení Absolutní Pravdy v srdcích všech živých bytostí a Bhagaván je úroveň realizace Božské Osobnosti Šrí Krišny, zdroje všech extatických nálad Božské lásky. „Jedna“ Absolutní Pravda se projevuje ve třech stupních jako Brahman, Paramátmá a Bhagaván.

Bůh chce pomoci pokleslým duším na cestě zpět do Svého duchovního sídla na Gólóku Vrindávanu, a proto někdy přijde Sám a někdy pošle Svého zmocněného zástupce. S ohledem na tuto skutečnost se bude upřímný hledač pravdy snažit dobrat skutečného všedobrého záměru všech pravých duchovních mistrů.

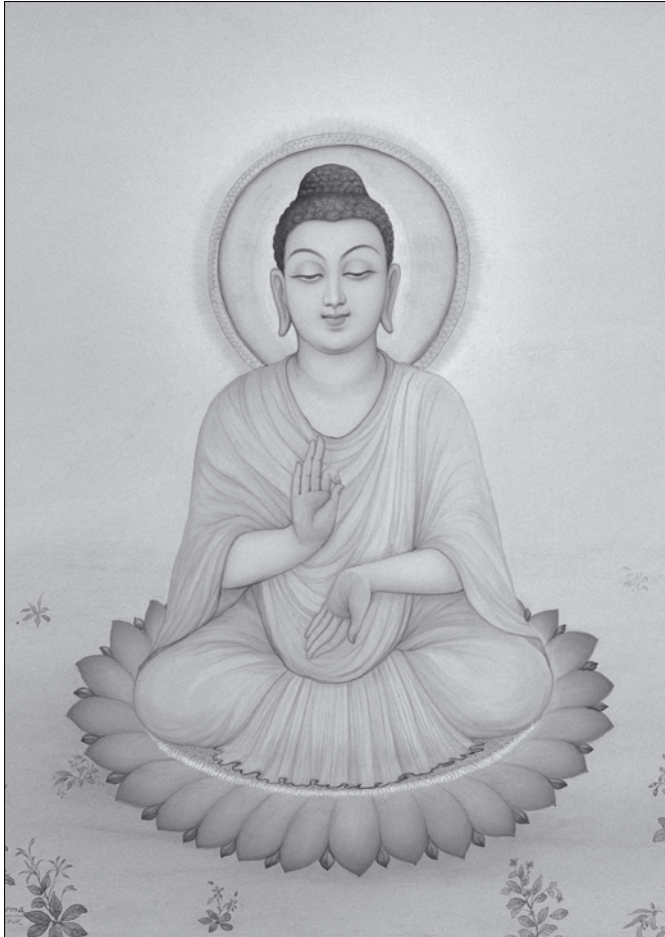
Zprvu se může zdát, že duchovní mistři se liší ve svých názorech a že si v mnohém protiřečí, ale pro skutečně moudrého člověka jsou to rozdílnosti povrchní. Jejich vnitřní záměr je v úplném souladu a duchovní jednotě a vše, co dělají z nařízení Nejvyššího Pána, je ku prospěchu celého světa.

Pravda je věčná, ale přesto se v lidské společnosti vyvíjí v různých stádiích. Doufáme, že těchto pět krát-

kých pojednání o životě a učení velkých indických duchovních mistrů přinesou čtenáři cenné poznání o jejich životech a také pochopí jejich přínos, jak se postupně vyvíjí od Buddhy až k učení Velkého Mistra, Šrí Čaitanji Maháprabhua.

Pravda popsaná v této knize se netýká jen nějaké uzavřené skupiny a nesnaží se protěžovat zájmy jednoho společenství. Dynamicky se rozvíjí a můžeme jí chápat tak, že kulminuje v učení Šrí Čaitanji Maháprabhua. Když bude člověk číst tuto knihu s otevřeným srdcem, jistě pochopí, jaký je konečný cíl života a jak ho dosáhnout.

Swami B. G. Narasingha

ČÁST PRVNÍ

BUDDHA

Duchovní evoluce

Když se védské náboženství oslabilo vlivem méně inteligentních lidí, kteří slepě prováděli obětní rituály, ale ve skutečnosti jen chtěli zabít zvířata a ospravedlnovat si to těmito příkazy Véd, objevil se Buddha jako velký reformátor. Odmítl védská písma a místo nich učil, že je nutné se spoléhat na racionální ateistické myšlení a tak učil cestu *ahimsy* (nenásilí) a *nirvány* (negace reality, jak ji známe) jakožto konečné cíle života.

Skutečné datum Buddhova narození není známo, ale podle některých zdrojů se narodil v 5. století před naším letopočtem v malé Bihárské provincii na nepálsko-indických hranicích. Buddha se narodil králi Suddhódanovi a jeho ctnostné královně Májadévi. Říká se, že při jeho zrození z nebe sestoupili čtyři andělé a zvěstovali jeho slavnou budoucnost jako spasitele světa. V době Buddhova narození Suddhódanovo království vzkvétalo jako vody přetékané z břehů hojné řeky. Každým dnem do pokladnice přibývaly další a další poklady. Jeho stáje už pomalu ani nestačily pojmout všechny koně a slony, které dostal darem. Všichni v království byli spokojeni a šťastní.

Následujícího dne po Jeho narození přišel do paláce krále Suddhódany Asita Riši. Král měl z jeho návštěvy ohromnou radost a ukázal mu novorozeného syna. V Asitově očích se objevily slzy dojetí a lásky a začal vyprávět o předchozím Buddhově zrození – indickém bráhmaňovi jménem Sumédha, který šel cestou odříkání. Řekl, že jednoho dne Sumédha přemýšlel a dostalo se mu zjevení: „Rodím se, stárnu, trpím nemocemi a musím zemřít, a proto bych měl najít cestu osvícení a přinést ji všem lidem.“ Buddhův příběh, jak ho vyprávěl mudrc Asita, byl předpovězen ve starých sanskritských písmech a král se o tom všem právě dověděl.

Pátého dne po Buddhově narození přišel čas na obřad, při kterém by měl slavnostně dostat jméno. Bylo pozváno osm astrologů, aby předpovědělo jeho budoucnost. Dostal jméno Siddhártha a sedm astrologů předpovědělo, že bude velkým králem a bude vládnout celému světu. Osmý astrolog řekl, že mladý princ se jednoho dne zřekne svého královského šatu a vydá se cestou odříkání. Předpověděl, že princ se stane Buddhou – „osvíceným“. Král Suddhódana nechtěl, aby jeho syn odešel z domova a stal se Buddhou, a proto se zeptal: „Co můj syn uvidí, že ho to přiměje vzdát se světského života?“

Astrolog odpověděl: „Čtyři znamení. Uvidí člověka shrbeného stářím, nemocného, mrtvé tělo a mnicha. Ze soucitu k celému lidstvu tvůj mladý syn opustí královský palác a půjde cestou osvícení.“ Tehdy se král rozhodl, že nic takového nikdy jeho synovi nepřijde na oči.

Sedmého dne postihlo krále Suddhódanu neštěstí a jeho žena Májadéví odešla z tohoto světa. Siddhárthy

se ujala jeho babička Andžana a vychovala ho láskyplně a šťastně.

A tak mladý princ nepoznal nikdy nic jiného než všemožné radosti, které život nabízí. Když mu bylo šestnáct, král se rozhodl, že nadešel čas, aby se oženil.

„Ožením se,“ řekl Siddhártha, „ale jen s dívkou dokonalých mravů, která je pravdomluvná, mírná a dobře se hodí k mé povaze. Musí být vznešeného rodu, mladá a půvabná, ale nesmí být na svou krásu pyšná. Musí mít přirozený sklon dávat milodary, ovládat a se žít odříkavě. Musí být vřelá jako sestra a jemná jako matka ke všem živým tvorům. Musí mít jemnou povahu a neznat závist. Pouze takovou dívku si vezmu za ženu.“

Nebylo lehké najít takovou nevěstu, ale nakonec se králi po dlouhém hledání podařilo najít ideální ženu pro svého syna. Byla jí Dandhapaniho dcera Jašódhara.

Konala se slavná svatba a po čase se Jašódhara narodil chlapec. V té době Siddhártha zatoužil navštívit královské zahrady. Suddhódana nařídil, aby všichni staří nemocní nebo jinak postižení lidé nebyli v té době na ulicích, aby je princ nemohl vidět na cestě do královských zahrad. Ruka prozřetelnosti se však ukázala mocnější než králova nařízení. Bylo to totiž na jiné vedlejší cestě, kde Siddhártha uviděl „čtyři znamení“ a podle astrologovy předpovědi ho přivedou na cestu odříkání.

Město bylo při té příležitosti nádherně vyzdobeno a na ulici mohli jen mladí a krásní lidé. Všichni ostatní byli daleko, aby je nikdo neviděl. Najednou jakoby řízením osudu Siddhártha nařídil svému vozataji Čannovi, aby jel jinou cestou. Neujeli ani příliš daleko a Siddhár-

tha uviděl něco, co ještě nikdy před tím nespatriil – starce shrbeného stářím.

„Kdo to je? A proč je tak ohnutý?“ zeptal se Siddhártha.

Čanna se bál mluvit, ale zároveň věděl, že princí musí odpovédět a tak řekl: „To je muž ohnutý stářím, pane.“

„Musí všichni zestárnout?“

„Ano,“ odpověděl Čanna a pokračovali v cestě.

Za chvíli opět Siddhártha nařídil Čannovi, aby zastavil, když u cesty uviděl nemocného leprou.

„Kdo je tohle?“

„To je nemocný muž,“ odpověděl Čanna.

„Stihne všechny lidi nějaká nemoc?“

„Ano, pane, všechny lidi na tomto světě postihne nějaká nemoc,“ a vůz jel dál.

Dojel až k pohřebnímu procesí a tam se zastavil.

„Co to je?“ zeptal se Siddhártha, „A proč se ten muž nehýbá?“

„Je mrtvý,“ odpověděl Čanna. „Životní energie odešla z jeho těla.“

„Musí všichni zemřít?“

„Ano pane. Každý na tomto světě zemře,“ a vůz jel dál.

Siddhártha zarmouceně přemýšlel o tom, co viděl – starce, nemocného a mrtvého.

„Není pro to nějaké řešení? Není možné osvobodit se od těchto věcí?“ Siddhártha cestou stále přemýšlel. Pak uviděl mnicha.

„Kdo je tohle?“ zeptal se Siddhártha. „A proč se ten muž zdá být tak vyrovnaný?“

„Pane,“ odpověděl Čanna, „to je mnich. vzdal se všech hmotných věcí a vydal se cestou k duchovnímu poznání.“

Siddhártha se chytil té myšlenky a nařídil Čannovi, aby se vrátil zpátky do paláce. Když se o tom dověděl král Suddhódana, začal se strašně bát, že svého syna ztratí. V zoufalé snaze zaujmout Siddhárthovu pozornost poslal pro ty nejkrásnější dívky z celého království, aby pro Siddhárthu tančily, a vymýšlel všemožné radovánky. Nebesky krásné dívky princí tančily, zpívaly a snažily se ho potěšit svým chováním, ale Siddhárthovu pozornost se jim zaujmout nepodařilo. Byl pevně rozhodnutý vydat se cestou osvícení.

Když dívky zpívaly a tančily, Siddhártha myslel na něco úplně jiného a usnul. Dívky si uvědomily, že princ jim nevěnuje žádnou pozornost a tak si taky lehly a usnuly.

V noci se Siddhártha probudil a rozhodl se odejít z paláce a vydat se cestou odříkání. Šel se podívat na svou ženu a dítě. V královské ložnici uviděl svého syna, manželku Jašódharu a její společnice. Ležely všude možné a vlasy měly rozčuchané, jak se ve spánku převalovaly. Ze spaní vzdychaly, řihaly si, slintaly a některé si i jinak ulevovaly.

„To je nechutné,“ pomyslel si Siddhártha.

„Iluze hmotných rozkoší je velmi hluboká, a přesto přese všechno to končí stářím, nemocí a smrtí.“

Byl si jistý a rozhodnutý odejít té samé noci. Nasedl na vůz a nařídil svému vozataji, aby ho zavezl daleko od paláce. Následujícího rána si na břehu řeky Anomy sundal svůj královský šat, ostříhal si vlasy a připravil se na život v lese. Ještě než odešel, řekl: „Netruchlete kvůli mě, ale kvůli těm, kteří tu zůstávají a touží po plodech, které plodí jen zármutek.“

Čanna se s pláčem vrátil do paláce, aby řekl králi Sudhódanovi o tom velkém „neštěstí“.

Krátce poté následoval masový odklon lidí od povrchní sofistikovanosti, ritualismu a hédonismu a jejich přechod k buddhismu. Ve svém učení na Sárnáthu Buddha říká svým žákům o „čtyřech vznešených pravdách“: *duhkha* – existuje utrpení, *samudaja* – utrpení má příčinu, *niródha* – utrpení je možné překonat a *márga* – existuje způsob jak toho dosáhnout. „Moji drazí žáci, takto vypadá holá pravda o utrpení: má podobu zrození, nemoci, stárí a smrti. Jeho příčinou je chtíč a touha: chuť na smyslné rozkoše a touha po moci. Ukončení utrpení spočívá v odstranění chtíče a touhy. Člověk je musí nechat jít, oddělit se od nich a nedávat jim prostor. Toto je cesta osvobození se od utrpení: správná víra, správné snažení, správná mluva, správný život, správné nasměrování a pozornost.“

Osmdesát let až do své smrti Buddha cestoval a kázal své učení o „otáčejícím se kole zákona“. Učil, že za tímto světem utrpení je mír neboli *nirvána*, které dosáhnou jen ti čistí. Pouze ti, kteří se vzdali tělesného i psychického násilí mohou poznat pravdu.

Buddhova filozofie se od dob jejího zakladatele široce rozšířila. I když dnes existuje mnoho větví buddhismu, všechny mají určité společné základy, které jsou odvozeny od původního Buddhova učení. Všichni Buddhisté například mluví o dosažení „negativního“ řešení životních problémů. O pozitivní seberealizaci neříkají nic. Hledají rozpuštění pomíjivé existence a metodou, jak toho dosáhnout, je empirické cvičení. Buddhismus se proto v mnohém podobá názorům vědců.

Buddhy si váží teisté i ateisté a to z různých důvodů. Ateisté, kteří tvoří jeho skutečné „následovníky“, ho mají v úctě za to, že odsoudil nemorálnost a současně hlásal, že jen morální život sám o sobě nedokáže vytvořit nic pozitivního a trvalého, co by nepodléhalo zkáze. Jeho důraz na empirickou zkušenost s cílem překonat akce a reakce karmy nakonec vyúsťují v sebezničení (*prakriti-nirvána*). Lidé nábožensky založení chválí Buddhu za to, že neustále připomínal, že rozum sám o sobě nedokáže přivést člověka do transcendentální sféry k vědomí Boha. Buddha popsal přirozené důsledky empirické spekulace, ale o existenci Boha se přímo nevyjádřil. Stavěl se proti hypotetickým spekulacím ohledně transcendentálních námětů, ale nikdy nepopíral existenci transcendentálního světa ani to, že je možné ho dosáhnout. Ve skutečnosti jen hlásal, že transcendentální reality není možné dosáhnout intelektuálním snažením. Otázky existence této reality jako takové se však nikdy nedotkl. Choval se vlastně jako ateista či agnostik.

Buddha je považován za ateistu také proto, že popíral autoritu védských písem. Při bližším zkoumání však můžeme dojít k závěru, že se jednalo o taktický manévr, kterým chtěl znovu ustanovit náboženské zásady. Staré přísloví říká, že je snazší postavit nový dům, než se snažit opravit starý.

V době Buddhova narození byli lidé převážně materialističtí a velmi holdovali jedení masa. Pod záminkou védských obětí (*karma-kánda*), byli dokonce i chrámy přeměněny v jatka, kde se zvířata zabíjela v ohromném množství. Buddha kázal nenásilí, protože se mu zželelo nebohých zvířat.

Když viděl, že takové chování se stalo společenskou normou a ještě k tomu se lidé ucházeli o nebeské radovánky při uctívání polobohů, rozhodl se, že pokud tito lidé chápou Vědy tímto způsobem, bude pro ně lepší, když se objedou bez nich. Buddha ve skutečnosti kázal část védského poznání, ale způsobem, který byl pro svou dobu přijatelný. Tak je vidět, že i když vypadal jako ateista, chytře připravoval půdu pro další vývoj teistického myšlení.

„Povstaňte a neotálejte,
následujte život čistý!
Kdo žije ctnostně, žije blaženě
v tomto světě i ve světě příštím.“

KAPITOLA DRUHÁ

ŠANKARA

Inkarnace Šivy

V naší době se lidé ptají na tajemství vesmíru i samotného života. Jako inteligentní bytosti chceme vědět, co za tím vším je. Studujeme povahu věcí tohoto světa, abychom lépe pochopili, kdo jsme a odkud pocházíme. Své knihovny plníme knihami, aby i příští generace mohly těžit z bohatství našich objevů. Činíme tak ve jménu vědy a pokroku v poznání. Nejsme však první, koho zajímá tajemství života. Mnoho vyspělých civilizací již dávno před námi proniklo hluboko do těchto neznámých oblastí. Jednou z těchto období byla i doba Šankaráčarji, který započal éru osvíceneckého myšlení, úsvit *advaita-védánty*.

V osmém století našeho letopočtu, v době, kdy se Šankaráčarja zjevil, převládající Buddhické učení velmi oslabilo autoritu zjevených védských písem, která vedou lidi po cestě k progresivní nesmrtnosti. Většina filozofů té doby pod vlivem převládajícího Buddhova učení *šunjavády*, filozofie negativní existence neboli *prakriti-nirvány*, opomíjela védské pojetí *išvary* (Absolutní Pravdy) a *džívy* (věčné jiskry téže podstaty). Pod záštitou mocných králů jako byl Maharádž Ašók se Bud-

dhisumus rozšířil široko daleko po celé Indii. Šankaráčarja však díky své excelentní učenosti a schopnosti porazit oponenta při filozofických disputacích znovu ustanovil prestiž védských písem, jako jsou Upanišady a Védánta. Kamkoliv se vydal, poznal pouze vítězství a jeho filozofičtí oponenti se museli sklonit před jeho doktrínou *advaita-védanty*. Šankaráčarja v ní zahrnul koncepty Buddhistské filozofie – v souladu s ní učil, že tato tělesná existence je nereálná neboli *asat*, avšak nesouhlasil s pojetím *prakriti-nirvány*. Učil, že duchovní substance neboli Brahman je pozitivní alternativa iluzornímu světu hmoty. Jeho filozofie je v kostce popsána ve verši *brahma satjam džagan-mithja* – „Brahman neboli duch je pravda, zatímco *džagat* neboli hmotný svět je falešný“. Dá se říci, že Šankaráčarjova filozofie je kompromisem mezi teismem a ateismem. Jelikož to vyžadovala situace, Šankaráčarja vyplnil tuto mezeru, neboť přímý přechod od Buddhismu k plnohodnotné duchovní filozofii by v té době nebyl možný. Zachoval se přesně tak, jak to bylo potřeba podle místa, času a okolností.

Indičtí profesori filozofie často v souvislosti se Šankaráčarjou citují verš z Padma Purány, která vyjevuje jeho skrytou totožnost:

*māyāvādam asac-chāstram
pracchannaṁ bauddham ucyate
mayaiva vihitaṁ devi
kalau brāhmaṇa-mūrtinā*

Šiva říká své manželce Párvatí: „Majavádská filozofie je vlastně Buddhismus v jiném podání. Jako bráhman budu v Kali-juze učit tuto smyšlenou filozofii.“ Šankaráčarja je díky této zmínce přijímán jako inkarnace Šivy.

Šankaráčarja se narodil v Jižní Indii v jedné malé vesnici jménem Kaladi jako syn védského bráhmana jménem Šivaguru a jeho ženy Árji. Již v dětství bylo zřejmé, že malý Šankara, jako ho pojmenoval jeho otec, není obyčejný člověk. Po jeho narození astrologové předpovídali, že se stane vlivným učencem. Bude jako mocný slon na banánové plantáži a zničí všechny falešné náboženské doktríny. Již v raném dětství se rychle naučil sanskrit a měl fenomenální paměť. Zapamatoval si všechno, co jeho učitelé vyřkli. To, co se obyčejný žák naučil za dvanáct let, se Šankaráčarja naučil během jednoho.

Ve třech letech mu zemřel otec. Matka se synem se protloukali, jak mohli, ale díky Boží milosti žili v míru a na své možnosti vcelku klidně. Šankara pokračoval ve studiu až do osmi let a pak se rozhodl, že přijme *sannjás* a vstoupí do života v odříkání. Jednou řekl matce: „Život na zemi je plný takového utrpení, že si člověk někdy říká, že by bylo lepší, kdyby se nikdy ani nenarodil. I ti nehloupější lidé vědí, že tělo je určeno k zániku, když nadejde jeho hodina. Jogín však ví, že v cyklu *samsáry* se rodí a umírá milionkrát. Jednou hraje roli syna, otce, manžela, dcery, matky či manželky a vše se donekonečna opakuje. Opravdové a nepomíjející štěstí je možné poznat pouze tehdy, když se člověk odříkáním vymaní z cyklu rození a smrti, neboť to je branou k seberealizaci. Prosím, dovol mi jít touto cestou a usilovat o poznání vlastního já. Dovol mi vstoupit do životního stádia odříkání a přijmout *sannjás*.“

„Tak už nikdy nemluv,“ odpověděla mu jeho milující matka. „Chci tě vidět ženatého. Chci, abys byl dobrým manželem pěkné ženy. O *sannjásu* už nikdy nemluv.“

Několik dní na to se Šankara koupal v řece a najednou se mu do nohy zakousl krokodýl. Matka to z břehu viděla a začala zoufale křičet. Vypadalo to, že by ho krokodýl mohl roztrhat a sníst zaživa.

„Mami!“ volal chlapec, „vím, jak se zachránit. Moudří lidé říkají, že když člověk v nebezpečí života slíbí, že přijme *sannjás*, bude jeho život ušetřen. Dovol mi to prosím!“

Jeho zoufalá matka byla ochotná udělat cokoli, aby zachránila život svému dítěti, a souhlasila. Šankara pak zvedl ruce do vzduchu a zavolal: „*Sannjásó 'ham* – Jsem *sannjásínem!*“ Krokodýl se jako zázrakem okamžitě pustil jeho nohy a Šankaráčarja byl zachráněný. Vylezl z vody, matka ho objala a on řekl: „Vždy jsi mi byla oporou a živila jsi mě. Nyní odcházím do světa a od nynějška bude mou matkou každý, kdo mě nasytí, mým otcem každý, od koho se něco naučím, mí žáci budou mé děti, mým druhem bude mír a samota mou blažeností. To jsou pravidla odříkání, do kterého dobrovolně vstupuji.“

„Buď požehnán, můj synu. Život tvůj je od nynějška v rukách Nejvyššího Ochránce.“ Po tomto srdečném rozloučení Šankara s matčíným požehnáním odešel.

Na sobě měl jednoduché šaty, v jedné ruce nádobu na vodu, v druhé *sannjásínskou* hůl a tak bosý putoval několik měsíců. Jednoho dne odpočíval ve stínu banyánu a všiml si, že poblíž sedí žáby hned vedle kobry. Při pohledu na ten podivný úkaz si vzpomněl na ponaučení svých učitelů, že mírumilovné soužití zvířat, kteří jsou jinak svými přirozenými nepřáteli, je možné pouze v blízkosti velkého světce nebo osvíceného guru.

Od lidí z vedlejší vesnice se dověděl, že v nedaleké jeskyni žije svatý muž jménem Góvindapád a okamžitě se za ním vydal. Položil se k jeho nohám před vchodem do jeskyně a začal recitovat vznešené verše ve chvále guru.

„Klaním se vám, vznešený Góvindapádo, jenž jste oceánem poznání. Vaše sláva je nesmírná, protože jste se vydal cestou do nitra sama sebe – k srdci své vlastní existence. Jste nejrealizovanějším člověkem na zemi, neboť jste měl to štěstí stát se žákem Gaudapády, který byl žákem Vjásova seberealizovaného syna Šukadévy. Jste ve slavné linii duchovních učitelů včetně Vjásadévy, který sepsal všechny Vědy. Přijměte mě, *sannjásína* nehodného takové pocty, prosím za svého žáka, abych i já mohl být hoden vašeho dědictví – poznání o seberealizaci.“

Góvindapád ho rád přijal a již jako malému *sannjásínovi* mu řekl čtyři sútry, které Šankara později kázal po celém světě:

Pradžnam brahma – „Brahman je čisté vědomí.“

Ajamátma brahma – „Duše je Brahman.“

Tat tvam asi – „Ty jsi toto vědomí.“

Aham brahmásmi – „Já jsem Brahman.“

Šankara s ním žil několik let až jednoho dne Góvindapád poznal, že je inkarnací Šivy a řekl mu: „Nyní slyš mé přání. Vydej se do svatého města Varanasí a začni učit lidi, jako mohou porozumět svému skutečnému já. To, co učí Buddhisté, neříká nic o skutečné povaze *átmy*, duše. Tvým úkolem je přivést lidi na cestu teismu. Ve Varanasí je mnoho věhlasných škol všemožných filozofických směrů. Musíš s nimi diskutovat a vést je cestou správného nazírání, neboť nyní je to velmi potřebné. Neztrácej

ani minutu!“ a Šankara se tak na přání svého guruva vydal do Varanasí.

Když přišel mezi zdejší učence, nebylo mu ani dvanáct let. Jeho mládí ve spojení s neuvěřitelnou učeností a hlubokými realizacemi udivovalo snad úplně každého. Šankara si rychle získal žáky, kteří s napjatou pozorností naslouchali každému jeho slovu o transcendenci. Od té doby byl Šankara známý jako *účarja* neboli Šankaráčarja.

Ve Varanasí Šankaráčarja dokázal obrátit převládající vlnu ateistického myšlení. Napsal komentáře k Brahma-sútře, Bhagavad-gítě a k hlavním Upanišadám. Ve všech označil Brahman – jedolitou substanci jako konečnou realitu.

Jeho následovníci považují Šaríra-ka-bhášju, komentář k Brahma-sútře, za jeho nejdůležitější dílo. Šankaráčarja popisuje Brahman jako to, co je za hranicemi smyslového vnímání, neosobní, beztvaré, věčné a neměnné, všedobré, jako zdroj a základ Absolutní Pravdy. Podle Šankaráčarji je *átma* neboli duše pouze zakrytou částí Brahmanu, částička, která se dostala pod vliv iluze. Té iluze, která podle Šankaráčarji vzniká pod závojem *máji*, vznikající z nevědomosti a zapomnění skutečného já. Myšlenku, že Absolutní Pravdu může pokrýt *mája*, později vyvrátil Rámanudža. Ti, kteří následují Šankaráčarjovo učení, jsou proto mnohými jinými školami označováni jako *majavádíni* neboli filozofové iluze.

Šankaráčarjova teorie iluze říká, že Absolutní Pravda sice nepodléhá žádným změnám, ale pouze my si myslíme, že se mění, což je iluze. Nevěřil v proměnu energie Absolutního. Kdyby totiž přijal možnost její proměny,

musel by připustit existenci Osobní povahy Absolutní Pravdy, Nejvyšší Osoby, Boha. Musel by přijmout plnohodnotný teistický koncept. Podle Šankaráčarji jsme Boží my sami. Když se závoj nevědomosti odstraní, poznáme, že naše totožnost se neliší od Nejvyššího Brahmanu, že jsme Bůh.

Šankaráčarja tvrdil, že otázky původu vesmíru a povahy iluze jsou nezodpověditelné a nevysvětlitelné. Byl přesvědčen, že Brahman, duchovní podstata, je mimo tento svět a liší se od hrubohmotného a jemnomotného těla mysli a inteligence. Dále tvrdil, že *mukti* neboli osvobození z cyklu rození a smrti je možné pouze tehdy, když se živá bytost vzdá veškerých svazků s hmotným světem. Šankaráčarja říká, že pojetí „já“ a „moje“, že já jsem individuální bytost a toto je můj majetek, moje manželka, děti, atd. je příčinou připoutanosti k hmotné existenci a je nutné se ho vzdát. Proto vždy byla a stále je převážná většina jeho následovníků mnichů žijících v celibátu.

K podpoře svých závěrů *advaita-védánty* Šankaráčarja použil takový výklad Véd, aby se hodil jeho záměrům. Znamená to, že védská písma lze vykládat přímo i nepřímou a Šankaráčarja použil slovních hříček s gramatikou, předponami a příponami k tomu, aby slovům Véd dal svůj vlastní význam. Postavil se tak na rozhraní ateismu a teismu a někdy se zdá, že je přítelem teistů a někdy ateistů. Jako velký *účarja* zvolil tuto taktiku, aby položil základy dalšímu teistickému vývoji. Jeho velká zásluha na cestě vývoje teistického myšlení spočívala především v tom, že došlo k odklonu od buddhistického konceptu

prakriti-nirvány, což je vlastně ateistický nebo neoteistický koncept, k pojetí vznešené transcendentální reality, Brahmanu, za což mu byli další generace teistických filozofů navždy vděční.

Se skupinou žáků cestoval po celé Indii. Na severu došel až k Badrináthu v Himalájích, kde založil klášter určený k meditacím a studiím Véd. Podobná střediska založil při cestách do Purí na východě, Dváraky na západě a Šringéri na jihu. Všechny tyto instituce, které Šankaráčarja osobně založil, dodnes existují již dvanáct století.

Na jedné ze svých cest po Jižní Indii se Šankaráčarja utkal v debatě s učencem původem z Mahismati jménem Mandana Mišra. Říkali mu „drahokam mezi učenci“. Mnoho učených lidí se shromáždilo k debatě a učencova manželka Bharati byla vybrána jako rozhodčí moderátor. Na začátku debaty položila girlandu na krk oběma soutěžícím učencům a řekla, že vítězem se stane ten, jehož girlanda na konci neuvadne.

Mandana, který nikdy nepoznal porážku, začal debatu: „Přijímám autoritu Véd. Jejich hlavním učením je, že by se člověk měl snažit správným prováděním předepsaných povinností a rituálů získat takový prospěch, aby se mohl dostat do nebe a žít ve společnosti Indry a nebeských dívek. Když se jeho dobrá karma vyčerpá, vrátí se na zem, aby mohl získat další zbožné zásluhy na další pobyt ve světě bohů. Vědy také obsahují pravidla, jak správně tyto rituály provádět.“ Publikum, ve kterém byla spousta Mandanových obdivovatelů, nadšeně aplaudovalo.

Šankaráčarja na to odpověděl: „Já také přijímám autoritu Véd. Jejich hlavní smysl však spočívá v tom, že

Brahman je jako jediný skutečný. Nám projevený svět je iluze a individuální duše je totožná s Brahmanem. Části Véd, které popisují pravidla k provádění rituálů, jsou podřízené stěžejní části pojednávající o poznání vlastního já a způsobech, jak k němu dospět. Rituály mohou pouze přinést *karmu* – ať již dobrou nebo špatnou a ta nám brání v dosažení seberealizace. Jediným cílem Véd je Brahman.“

Oba učenci byli znalí Véd v mnoha směrech a jejich debaty pokračovaly v neutuchajícím tempu osmnáct dní. Posledního dne však girlanda na krku Mandana Mišry začala vadnout, zatímco Šankaráčarjova byla stále svěží. Bharati prohlásila Šankaráčarja za vítěze. Podle zvyku se nyní musel Mandana Mišra vzdát světa a stát se Šankaráčarjovým žákem.

Bharati tak udělala poslední pokus, kterým chtěla zachránit svého manžela a řekla: „Velký *áčarjo* vyhrál jsi debatu s mým manželem a on se bude muset stát tvým žákem. Já jsem však jeho manželka, jeho lepší polovička. Pokud porazíš jeho, budeš muset porazit také mě.“ Šankaráčarju to překvapilo, ale souhlasil i s touto výzvou.

Bharati řekla: „Nejsem ochotna uznat, že jsi nejlepší učenec, pokud mě nepřesvědčíš, že se vyznáš i v záležitostech sexuálních. Řekni mi, jaké jsou podoby a projevy lásky? Jaká je povaha sexuální lásky? Jaký mají vliv ubývající a dorůstající fáze měsíce na sexuální touhu mužů a žen? Musíš mi všechno zodpovědět.“

Šankaráčarja byl mnich žijící v celibátu a bylo mu teprve šestnáct let, a tak se zdálo, že ho tyto otázky zaskočí. Požádal o čtyřicetidenní odklad, jelikož nebyl připraven na toto téma mluvit okamžitě. Bharati souhlasila

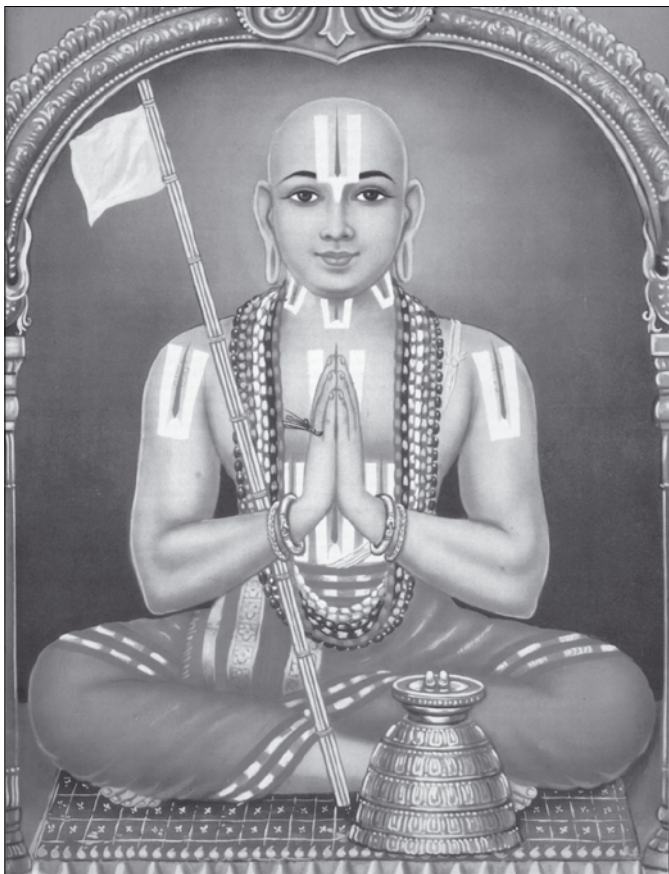
a Šankaráčarja i se svými studenty odešel. Použil svých mystických sil a v transu vstoupil do těla požívačného krále Amaruky. V jeho těle zažil erotickou lásku a poznal všechny její spleitosti a nuance. Ještě než uběhlo čtyřicet dní, vrátil se zpět do svého těla a odebral se debatovat k Bharati.

Po krátké rozmluvě Bharati uznala, že Šankaráčarja je jasným vítězem a Šankaráčarja se stal vůdčím duchovním učitelem celé Indie. Šestnáct následujících let kázal své učení *advaita-védanty*. Ve svých třiceti dvou letech na cestě po Himalájích opustil svět smrtelníků a odebral se do svého věčného sídla.

Za svého života složil také několik krásných veršů známých jako *Bhadža-Góvindam* – „Uctívejte Góvindu.“ Jsou trochu záhadné, protože Šankaráčarja neustále ve svých komentářích učil, že Brahman je nejvyšší cíl. Zde v těchto modlitbách však říká: „Uctívejte Góvindu“. Mnoho znalců Šankaráčarjova života je toho názoru, že Šankaráčarja byl inkarnací Šivy a velký oddaný Boha Samotného, ale protože měl jiný úkol, nemohl přímo učit, že vyšším cílem je oddanost. Ještě než odešel z tohoto světa, vyřkl následující slova:

*bhaja govindam bhaja govindam
bhaja govindam mūḍha-mate
samprāpte sannihite kāle
nahi nahi rakṣati dukṛñ-karaṇe*

„Uctívejte Góvindu, uctívejte Góvindu, uctívejte Góvindu vy hlupáci! Slovní žonglování a gramatická pravidla vás nezachrání, až si pro vás přijde smrt.“

ČÁST TŘETÍ

RÁMANUDŽA

Úsvit oddanosti

Po Buddhově odchodu Šankaráčarjova filozofie vytlačila buddhismus a rozšířila se po celé Indii. Autorita Upanišad a ostatních Véd byla obnovena a jejich moudrost byla hlavní zbraní při soubojích s buddhistickou doktrínou. Šankara vykládal Vědy určitým způsobem, aby mohl učit svojí neduální filozofii, ve které jsou živé bytosti kladeny na stejnou úroveň s Bohem. Velký důraz kladl na pasáže, které se významově blížily buddhistickému racionálnímu ateismu a posouvaly ho dále, ale ani Šankarovo učení nebylo zcela teistické a bylo potřeba dalšího prohlubování poznání, než se zjevila konečná pravda ve své celistvosti. Osud tomu chtěl, že tento krok učinil Rámanudžáčarja.

Rámanudža se narodil roku 1017 našeho letopočtu když bylo Slunce ve znamení raka. Jeho otec se jmenoval Kéšaváčarja a matka Kantimati. Oba pocházeli z aristokratických rodin a malý Rámanudža prožil dětství ve své rodné vesnici jménem Šríperumbudur.

Když mu bylo šestnáct let, oženil se s Rakšakambalou. Pouhé čtyři měsíce po svatbě Rámanudžův otec onemocněl vážnou chorobou a zemřel. Rámanudža se tak stal

hlavou rodiny a krátce na to se rozhodl, že se přestěhují do posvátného města Kančí, které bylo proslavené jako město chrámů a učenců.

V Kančí žil také jeden věhlasný učenec *advaita-védanty* jménem Jádava Prakáš. Nikdo nedokázal překonat jeho výklady k Šankarovým komentářům Védanta-sútry. Rámanudža začal docházet do jeho školy a studoval Vědy a Sanskrit. Nebyl sice přesvědčen o korektnosti Šankarovy filozofie, ale svá studia bral vážně a brzy se stal jedním z oblíbených Jádavových žáků. Jádava si myslel, že Rámanudža je věrným stoupencem Šankarova učení, a začal mu projevovat zvláštní přízeň. Netrvalo to však dlouho.

Jednoho dne Jádava přednášel o Čandógja Upanišadě a požádal Rámanudžu, aby mu namasíroval olejem nohy. V té době to byla obvyklá služba, kterou žák prokazoval svému učiteli. Při masáži k němu přišel další žák a ptal se ho na vysvětlení jedné pasáže z ranní přednášky. Nepochopil totiž význam sedmého verše první kapitoly začínající *'tasja jathá kapjasam pundarikam évam akšini'* Jádava vysvětloval verše popisující vznešené Božské vlastnosti tak nepatřičným způsobem, že to bylo pro člověka znalého věci jen stěží přijatelné. Rámanudža byl Bohu oddaný a když slyšel slova svého učitele, cítil v srdci takový zármutek, že mu začaly stékat slzy po tváři a kapaly Jádavovy na nohy. Jádava se podíval na Rámanudžu a když viděl, že ho něco trápí, zeptal se ho. Rámanudža mu odpověděl: „Jste slavný a moudrý učitel, ale mé srdce pocítilo velký zármutek nad tím, jak nepatřičně jste ten verš vysvětlil. Není hodné takového vznešeného člověka, jako jste vy. Je velmi hříšné poni-

žovat Nejvyššího Pána, který má tak úžasné a vznešené vlastnosti a pochází z Něj všechny krásné věci tohoto světa. Z úst tak ctihodného muže bych nikdy nečekal tak ubohé a ponižující interpretace.“

Jádava se tak rozzuřil, že se stěží ovládal. „Dobře,“ sípal opovržlivě, „když si tedy myslíš, že to víš všechno líp, proč nám to nevysvětlíš ty?“

Rámanudža nerozrušeným hlasem odpověděl: „Ctihodný pane, není třeba interpretovat tyto krásné verše, když jejich význam je naprosto jasný sám o sobě.“

„Tak mám ho tedy pověz, když je tak jasný!“ odpověděl Jádava.

Rámanudža se postavil a se vši skromností recitoval význam veršů: „Oči Nejvyššího Pána jsou překrásné jako rozkvétající lotosy ve slunečních paprscích.“

„Aha,“ opáčil Jádava. „Mluvíš, jakoby skutečně ‚Nejvyšší Pán‘ existoval. Jsi nevědomé hloupé dítě. Nic jsi se ještě nenaučil. Měl bys vědět, že Nejvyšší nemá podobu, nemá jméno ani žádné vlastnosti. To je učení velkého Šankary. Nikdy víc nám už neříkej ty svoje sentimentální hlouposti!“ Jádavova slova bolestně dolehla k Rámanudžovým uším, ale z úcty ke svému učiteli zůstal zticha.

Několik dní na to se přihodila další věc. Jádava vysvětloval verš z Taittirija Upanišady, který začínal *satjam džanam anatum brahma*. Řekl, že Brahman je inteligence, pravda a nekonečno. Rámanudža poslouchal jeho vysvětlení a potom klidným hlasem dodal: „Brahman má vlastnosti – oplývá inteligencí, je nekonečnem a pravdou – to ale znamená, že ho nevědomost nemůže pokrýt jako obyčejnou živou bytost. Nikdy nepřestává být pravdou, nemylí se a Jeho energie jsou neomezené. Nic je nesva-

zuje. Nejvyšší Brahman má všechny dobré vlastnosti, ale přesto stojí ještě výš, nad těmito vlastnostmi, podobně jako planeta slunce stojí výše než sluneční záře.“

Jádavu to tak rozčílilo, že se mu třásl hlas: „Jsi mladý hlupák!“ zakřičel. „Tvé závěry neodpovídají učení Šankary ani žádným předcházejícím mistrům!“ Pokud chceš dál pokračovat ve svých nesmyslných řečech o osobním Bohu, proč jsi sem vůbec chodil a zbytečně marnil můj čas? Proč si nezaložíš vlastní školu a neučíš si tam, co je ti libo? Vypadni odsud. Okamžitě!“

Když Rámanudža vstával a pomalu odcházel, Jádava o tom začal znovu přemýšlet: „Tenhle Rámanudža není obvyčejný člověk. Když si založí vlastní školu a bude učit filozofii oddanosti, možná časem bude ohrožovat pozici naší škole vyznávající filozofii nedvojnosti. V zájmu zachování naší doktríny bychom ho měli raději zabít!“

Krátce nato si Rámanudža otevřel vlastní školu v domě, kde bydlel, a velmi rychle si jeho rozmlouvání o oddanosti oblíbily spousty lidí. Jeho pojetí bylo plně teistické. Zavrhl myšlenku, že živá bytost (*džíva*) se může rovnat Nejvyššímu Brahmanu nebo se stát Bohem, jak to učil Šankara. Učil, že živá bytost je částí Boha a jako taková má Bohu – celku – sloužit. Říkal, že podobně jako je ruka částí těla a má tělu sloužit, je živá bytost částí Nejvyššího a tudíž je pro ni přirozené prokazovat služby Nejvyššímu.

Rámanudžova filozofie je známá jako *višišta-dvaita* neboli podmíněný nedualismus. Podle ní jsou živé bytosti kvalitativně totožné s Nejvyšším, ale kvantitativně se od něj liší. Rámanudžovo vysvětlení této kvantitativní

odlišnosti spočívá v tom, že částčky Nejvyššího jsou na Něm závislé, ale nikdy se nemohou stát Nejvyšším.

Podle Šankarovy filozofie bylo všechno Brahman a Brahman samotný je beztvary, homogenní, nedělí se a nemá žádnou osobnost. Osobnost vzniká jen díky iluzi, *máji*. Tento koncept Rámanudža odmítl a učil, že poznat objekt, který nemá vlastnosti není možné. Poznání poukazuje na objekt ve vztahu k nějakým jeho vlastnostem a charakteristikám. Nikdy nepřijal beztvary nedělitelný Brahman. Naopak učil, že Brahman je vlastností vyššího celku, Boha Samotného. Říkal, že živé bytosti jsou individuálními částčkami a stejně tak je i Bůh Osobností – Nejvyšší Osobností.

Rámanudža dále namítal, že kdyby iluze mohla pokrýt identitu Nejvyššího, pak by iluze byla mocnější než Bůh. Proto kázal, že jsme věčnými individuálními bytostmi a podobně je i Bůh věčnou individuální Osobností. Jelikož jsme však velmi nepatrné a omezené, můžeme být iluzí ovlivněni.

Rámanudža také přijímal teorii transformace, kterou Šankara odmítl. Podle Šankary je hmotný svět falešný, neexistuje. Rámanudža oproti tomu tvrdil, že hmotný svět je energií Boha a skutečná realita nepodléhá změně tak, jako jim podléhá hmotný svět podobně jako zpěvák, který když složí nějakou píseň, není tímto svým výtvorem ovlivněný v tom smyslu, že by ho toto vydání energie nějak umenšovalo. Právě naopak to zvětšuje jeho slávu.

Podle filozofie *višišta-dvaity* nejsou hmotný svět ani živé bytosti nezávislé na Nejvyšším Celku. Živé bytosti

jsou projevy Nejvyššího a každé z nich je dána svobodná vůle. Hmotný svět pak přímo podléhá vůli Nejvyššího. Svobodná vůle živých bytostí je nejdůležitějším prvkem v jejich existenci, protože jen díky ní mohou probíhat vzájemné reciproční vztahy mezi živou bytostí a Nejvyšším Pánem.

Rámanudža učil, že vztah živých bytostí k Nejvyššímu Pánu je založený na službě. Když jsou živé bytosti prostřednictvím oddanosti a přirozené lásky k Bohu (podobně jako oddaný sluha ve službě svému šlechtnému pánu) osvobozeny od iluze vytvořené hmotnou energií, pak duše vstoupí do duchovního světa Vaikunthy. Jakmile se tam dostane, zapojí se do věčné služby Nejvyšší Osobě, Nárájanovi, Višnuovi.

Když namyšlený a arogantní Jádava Prakáš viděl, jak roste Rámanudžova popularita a jeho vliv na obyvatele Kančí, začal z toho být nespokojen. Svola k sobě své nejmiloblivější žáky a řekl jim: „Rámanudža je heretik! Narušuje klid ve společnosti a pro naši neduální doktrínu představuje vážnou hrozbu. Nevidím jiné řešení, než toho darebáka zabít! Co si o tom myslíte?“ Jeho žáci také s nelibostí nesli Rámanudžovi úspěchy, a proto se svým učitelem naprosto souhlasili. Začali přemýšlet, jak ho zabít.

Uspořádali poutní cestu do Varanasí, kde chtěli uctívat Gangu, a zašli za Rámanudžou, jestli by se k nim nepřidal. Rámanudža nic netušil o jejich postranním úmyslu a pozvání přijal. Požádal však svého bratrance Góvindu, aby ho doprovázel. Čtvrtého dne se někteří mladí Jádavovi žáci Góvindovi svěřili, že chtějí Rámanudžu zabít.

Góvindu jejich odporný plán úplně šokoval. Vzal Rámanudžu do ústraní a řekl mu, co se na něj chystá.

Poradil mu, ať okamžitě uteče do lesa dřív než bude pozdě. Pak se sám vrátil do tábora a všem řekl, že když Rámanudža v lese sbíral ovoce, napadl ho tygr a odvedl ho do džungle. Jádava a jeho žáci se navenek tvářili zarmouceně, ale ve skutečnosti měli ohromnou radost. Rámanudža jim navždy zmizel ze života – nebo si to alespoň mysleli.

Mezitím se Rámanudža pěšky snažil najít cestu zpátky. Došel ke studni, kde muž a žena nabírali vodu a chtěli si jí odnést do vesnice. Nabídl mu vodu a on uhasil svoji žízeň. Potom si lehl, aby si odpočinul a usnul. Zdálo se mu, že při cestě lesem potkal inkarnaci Boha – Rámačandru a Jeho ženu Sítadéví, kteří mu ukázali cestu do vesnice. Když se probudil, nebyl tam ani muž ani žena a ani žádná studna. Když se rozhlédl kolem, zjistil, že je na předměstí Kančí. Nechápal, jak se tam dostal, a neměl pro to jiné vysvětlení, než že se stal nějaký zázrak.

Vrátil se ke svému obvyklému životu a o tom, že mu někdo usiloval o život se ani nezminil. Po několika měsících se Jádava se svými žáky konečně vrátili ze své poutní cesty do Kančí. Když uviděli Rámanudžu živého a zdravého, nevěřili svým očím. Dostali však velký strach z toho, že by se někdo dověděl o jejich záměrech a další plány na jeho zabití vzdali.

Rámanudžova sláva se šířila široko daleko. Jednoho dne seděl v ústraní a studoval, když k němu přišel svatý muž a požádal o milodary. Jmenoval se Jamunáčarja a Rámanudža ho rád uvítal do svého domu. Dověděl se, že přišel ze Šrí Rangam, kde stojí slavný Višnuův chrám. Během jejich rozhovoru začínalo být Rámanudžovi jasné, že Jamunáčarja je kvalifikovaný duchovní mistr na cestě

oddanosti. Měl ohromnou radost a nakonec padl k jeho nohám a požádal ho, jestli by se nemohl stát jeho žákem.

Jamuna mu hned pokynul, aby vstal a s láskou ho objal: „Můj hochu, cítím, že se mi dostalo velkého požehnání. Mám radost, když vidím tvoji oddanost k Bohu. Dlouho žij a ať tvá služba k Nejvyššímu Pánu Nárájanovi jen vzkvétá.“ Rámanudža svého gurua podle zvyku obešel, aby si zajistil přízeň, a potom se Jamunáčarja vydal zpět do Šrí Rangam.

Rámanudža teď s ještě větším nadšením kázal doktrínu oddanosti. Byl tak přesvědčivý, že se nakonec jeho žákem stal i Jádava Prakáš a i se všemi svými následovníky se u něj začali učit.

Pak se jednoho dne objevil posel ze Šrí Rangam. Přinesl zprávu, že jeho guru je nemocný a leží na smrtelné posteli. Rámanudža se okamžitě vydal do Šrí Rangam, ale přišel pozdě. Krátce před jeho příchodem Jamunáčarja odešel z tohoto světa a vstoupil do blaženého světa Vaikunthy.

Rámanudža přešel řeku Kávéri a na ostrově, kde leží chrám, okamžitě zamířil do domu, kde ležel jeho guru. Uprostřed svých žáků ležel se zavřenýma očima. Ruce měl od těla a na tváři blažený výraz, jakoby přemýšlel o něčem nekonečně krásném.

Pozornost se na chvíli přesunula na Rámanudžu když přišel blíž a posadil se po boku svého gurua. Slzy lásky mu tekly z očí a v srdci cítil odloučení od svého mistra. Jamunova levá ruka byla v jógové pozici značící mír. Tři prsty měl natažené a konečky palce a ukazováčku se dotýkaly. Pravou ruku měl však sevřenou v pěst. Všichni

přítomní žáci nechápavě koukali na pravou ruku svého gurua, ale nikdo nevěděl, co to znamená. Rámanudža přerušil napjaté ticho slovy: „Náš guru, ctihodný Jamunáčarja, má tři přání a chce, aby byla splněna. Budu ochraňovat všechny lidi svedené impersonalismem a přinesu jim nektar v podobě odevzdání se lotosovým nohám Nárájana.“

Po těchto slovech se jeden prst z Jamunovy pěsti natáhnul. Rámanudža pokračoval: „Pro blaho všech lidí na světě napíši komentář k Védanta-sútře, který ustanoví Nejvyšší Osobu jako nejvyšší končenu realitu.“ Druhý Jamunáčarjův prst se napřímil. „A abych uctil Parášaru Muniho, který v dávných dobách popsal vztah mezi živými bytostmi (*džívami*) a Nejvyšší Osobou (*íšvarou*), pojmenuji po něm jednoho svého učeného a oddaného žáka.“ Rámanudža domluvil a třetí Jamunáčarjův prst se z pěsti napřímil. Všichni přítomní v údivu zírali na ten zázrak a od toho dne ho všichni přijali za svého učitele a vůdce. Po zbytek života pak žil ve Šrí Rangam a postupně vyplnil všechny vyřčené sliby.

Rámanudža žil dlouho jako hospodář rodinným životem, ale přesto mu bylo souzeno jít cestou odříkání. Jednoho dne přijal řád odříkání. Před Božstvy v chrámu se modlil, aby mohl už jen sloužit Bohu a nemusel dělat nic jiného. Tak přijal *sannjás*. Od toho dne neustále nosil na čele *tilak*, znamení Nárájana, šafránový šat a trojitou *dandu*, která symbolizuje službu Bohu tělem, myslí a slovy.

Rámanudža byl tak přesvědčivý kazatel, že filozofové nedualistické doktríny jen stěží dokázali uhájit své po-

zice po celé zemi ve všech královstvích. Položil základy oddanosti tak pevně, že mu nikdo nedokázal oponovat. Mnoho učenců se za ním vydalo, aby si vyslechlo jeho učení a jeden po druhém se stávali jeho žáky.

Avšak jedna skupina impersonalistů se cítila ohrožena rostoucím Rámanudžáčarjovým vlivem a požádala Čólského krále Krimikanthu, aby s tím něco udělal. Krimikantha byl sám impersonalista a nakonec se dohodli, že pozvou Rámanudžu na filozofickou debatu do jeho paláce. Vyslal královské posly do Šrí Rangam, aby Rámanudžu přivedli. Chtěl ho přesvědčit, aby změnil své přesvědčení, a kdyby bylo potřeba, byl rozhodnutý donutit ho násilím. Když se podaří obrátit Rámanudžáčarju, pak na stranu Šankary přejdou i všichni ostatní.

Rámanudža dostal královo pozvání a začal se chystat na cestu do Kančí. Jeho moudrý žák jménem Kuréša však měl podezření, že král zamýšlí něco nekalého a naléhal na svého gurua, aby ho nechal jít místo sebe. Kuréša tak naléhal, že Rámanudža nakonec souhlasil. Oblékl se do šafránových šatů svého gurua a se sannjásínskou tyčí se objevil před královými posly. Mysleli si, že je to Rámanudža, a všichni vyrazili na cestu do Kančí. Rámanudža se mezitím oblékal do bílých šatů a nikam nejel.

Když Kuréša dorazil do paláce, král Krimikantha ho uctivě přivítal v domnění, že je Rámanudža. Postupně se však jeho chování začalo měnit a když se nechtěl podvolit královým nátlakům, nechal ho uvěznit a v šíleném záchvatu hněvu nařídil strážím, aby mu vypálili oči. Královi muži ho ve vězení skutečně oslepili a pak ho pustili do lesa. Během všech těch hrůzných scén Kuréša nijak

neprotestoval. Nacházel sílu v přesvědčení, že je jeho guru v bezpečí.

S pomocí dobrých lidí z Kančí, které nechutné královo chování vyděsilo, se Kuréša nakonec dostal zpátky do Kančí a znovu se setkal se svým guruem. Během několika dní co se král Krimikantha dopustil tak odporného přestupku proti Kuréšovi, onemocněl nevyléčitelnou nemocí a zemřel.

Ve Šrí Rangam vzal Rámanudža Kuréšu před Božstvo Nárájana a s vroucí oddaností Ho prosil, aby Kuréšovi navrátil zrak. „Pane vesmíru. Ochraňuješ Svě oddané a dáváš jim vše dobré. Buď prosím milostivý a vrať oči Kuréšovi, který bez protestu podstoupil oběť nejvyšší.“ Kuréša ucítil lehký vánek kolem obočí a své oči dostal zpět.

Rámanudža žil ve Šrí Rangam, uctíval Božstvo Nárájana a učil všechny, kteří s ním přišli do styku až do svých 120 let. Jednoho dne se při uctívání Božstva začal modlit: „Můj Pane, snažil jsem se zachovat esenci Véd, pozvednout pokleslé duše a učit, že nejvyšším cílem života je hledat útočiště u Tvých lotosových nohou. Cokoliv bylo v mých silách, jsem již udělal. Nyní jsem již starý a mé tělo je unavené. Dovol mi prosím odejít z tohoto světa smrtelníků a jít k Tobě, do Tvého sídla.“

S touto modlitbou se obrátil i na své žáky a řekl jim, že by chtěl již odejít. Smutní a zděšení žáci chytli jeho nohy a prosili ho, ať s nimi ještě chvíli zůstane. „Nedokážeme si představit žít bez vaší přítomnosti. Jste tou neočistnější silou v tomto světě, přídomek všeho dobrého, ničíte veškerý zármutek a jste jako oceán nekonečné radosti. Mějte slitování se svými dětmi a zůstaňte ještě s námi.“

Rámanudža zůstal další tři dny. Chtěl ulehčit bolesti jejich srdcí, a proto svým nejbližším udělil poslední rady a pokyny. „Budte neustále ve společnosti těch, kteří jsou oddaní Bohu, a služte jim stejně jako by to byl váš duchovní mistr. Důvěřujte slovům Véd a velkých mudrců. Budte stále na pozoru, ať se z vás nestanou otroci vlastních smyslů. Neustále se snažte přemoci tři velké nepřátele seberealizace: chtíč, hněv a chamtivost. Uctívejte Nárájana a hledejte radost ve svatých jménech Boha a považujte je za své jediné ochránce. Upřímně služte oddaným Boha, protože služba velkým oddaným je nelepší služba, kterou člověk může udělat. Díky ní člověk získá největší milost. Mějte tohle všechno na paměti a žijte šťastně v tomto světě a vzhlížejte k dosažení příštího.“

S těmito slovy a s hlavou na Góvindově klíně a myslí upřenou v duchovním transu opustil toto smrtelné tělo a vstoupil do světa Vaikunthy.

Rámanudža byl bezpochyby velkým teologem a jeho život a učení mělo dalekosáhlý vliv na rozvoj duchovního učení v Indii. Přišel s učáním, že Bůh je Absolutní Bytost a má nadpřirozené smysly nepostižitelné vlastnosti. Byl to on kdo položil základy oddanosti Bohu a tak otevřel cestu dalším teistickým reformátorům, kteří postupně vyjevovali další a další potenciál duše, který má ve vztahu k Bohu a Jeho věčným služebníkům.

„Hluboce se klaním lotosovým nohám Rámanudžy, našeho ctihodného mistra, který během temného období neosobního pojetí Boha přinesl pochodeň poznání a ukázal nám cestu oddanosti k Božské Osobnosti.“

ČÁST ČTVRTÁ

MADHVA

Výlučná oddanost

Šrípád Madhváčarja se narodil v roce 1238 v malé vesnici jménem Padžaka-kšétra asi 7 km jihovýchodně od Udupí, malého města na západním pobřeží v Jižní Indii. Jeho spisy a učení z něj udělaly jednoho z nejvýznačnějších indického duchovního mistra. Jeho doktrína byla plně teistická. Buddha osvobodil mysl lidí uvězněnou v ritualistických obřadech, které nekorespondovaly se záměrem Véd, a Šankara o mnoho let později znovu ustanovil Vědy jakožto základ duchovního poznání. Buddha se rozhodl o existenci Boha nezmiňovat, ale Šankara s pomocí Véd učil teorii *advaita-védanty* vyzdvihující osvícení a určité pojetí Boha. Osobně o Něm nakonec ale přeci jen mluvil a vyjevil tím svůj vlastní postoj, ve kterém se staví na stranu oddanosti k Bohu. Rámanudža později změnil celé paradigma chápání Véd a přišel s jasným konceptem Boha jako Osoby. Madhva následoval Rámanudžu v historické souslednosti a ve svém teistickém výkladu Véd se soustředil na věci, o kterých Rámanudža nemluvil. Především na to, že oddanost k Bohu je cestou k dosažení realizace Boha a zároveň jejím cílem.

Madhva procestoval celou Indii, navštívil mnoho posvátných míst a při každé příležitosti vysvětloval své učení. Byl svatým mužem a zároveň velkým spisovatelem. Napsal komentář k Védanta-sútře, Bhagavad-gítě, Šrímad-Bhágavatamu a Mahábháratě. Započal také uctívání Božstev v chrámu v Udupí, jehož vysoký standard udržují kněží dodnes.

Madhvovi rodiče původně žili v malé vesnici Kadijali nedaleko Udupí. Jelikož jim zemřeli dva synové, přestěhovali se do Padžaka-kšetry. Každý den chodili do chrámu v Udupí a modlili se k Božstvu o požehnání, aby jim dal neobyčejného syna. Dvanáct let prováděli přísné odříkání. Jednoho dne během festivalu se jeden z kněžích vyšplhal až k praporu na vrcholku chrámu a rozhlásil po celém okolí, že velmi brzy se bůh větru Váju narodí na Zemi a během svého života učiní mnoho neobyčejných skutků. Zanedlouho poté se proroctví začalo naplňovat a manželům se konečně narodil vymodlený syn. Pojmenovali ho Vasudév, ale později se proslavil pod jménem Madhvácharja.

Již ve svém dětství bylo při několika příležitostech patrné, že není obyčejný člověk. Jeho otec Madhjagéha jednou udělal nějaké dluhy a nevěděl, jak je splatit. Člověk, od kterého si půjčil, si sedl na práh jejich domu a prohlásil, že se bude postit a neodejde dokud nedostane své peníze. Vasudév viděl, v jakém napjetí je jeho otec, a rozhodl se s tím něco udělat. Vzal toho muže stranou, odvedl ho na druhou stranu vodní nádrže pod tamarindový strom, sebral hrst tamarindových semen a nasypal mu je do dlaní. Muž si nejdřív myslel, že si ten kluk s ním

jen hraje, ale když se podíval do dlaní, uviděl v nich právě tolik zlata, kolik bylo potřeby k zaplacení dluhu.

Vasudév byl úžasným synem a jeho otec chtěl, aby měl to nejlepší vzdělání. Uspořádal obřad *akšaja abhjasam*, při kterém dítě začíná svá studia. Zanedlouho poté se vyskytla první příležitost ukázat, čemu se naučil. Ve vedlejší vesnici jménem Najampalli přednášel bráhman z Purán a oba rodiče i s Vásudévou přišli poslouchat. Bráhman se jmenoval Šiva a došel až k obtížné pasáži, kterou nedokázal uspokojivě vysvětlit. Byl zmatený, ale přesto se o tom pokusil něco říci. Z ničeho nic Vasudév promluvil a k úžasu všech přítomných vysvětlil skutečný význam verše.

Proslavil se nejen svými intelektuálními schopnostmi, ale také svojí fyzickou silou. Každý den se po cestě domů zastavil v chrámu Durgy na vrcholku hory Vimánagiri. Jednou ho kilometr od domova napadl had. Říká se, že to nebyl obyčejný had, ale reinkarnovaný démon Manimán, o kterém vypráví Mahábhárata. Had se ho pokusil zabít, ale Vasudév ho prstem nohy rozšlápl. Dodnes je vidět místo, kde Madhvácharja démona zabil.

Útok hada Vasudévu zdržel a jeho matka se o něj začala bát. Vasudév věděl, na co jeho matka myslí, a jedním skokem seskočil z hory dolů až k jejím nohám. Bylo to asi sedm set metrů a tvrdé kameny, na které přistál, nesou otisky jeho lotosových nohou. Dodnes je možné se na ně jít podívat do jednoho chrámu nedaleko Udupí.

Když v jedenácti letech dokončil studia sanskritu, začal hledat gurma, který by ho zasvětil do životního stádia odříkání a dal mu *sannjás*. Zasvěcení do bráhmského (kněžského) stavu totiž dostal už když mu bylo pět let.

V Udupí našel mnicha advaitské školy jménem Ačjuta Prékša. S velkou pokorou k němu přistoupil a obdržel jeho požehnání. Stal se jeho poslušným žákem a dostalo se mu jeho vedení. Vasudévův otec se mezitím o něj začal bát, protože byl pryč z domova již velmi dlouho. Madhjágeha se vydal do Udupí a našel svého syna v Ačjutově ašramu. Když se dověděl o jeho úmyslech, snažil se ho přesvědčit, aby se vrátil domů. Jeho snaha však byla marná. Madhjágeha se sklíčený vrátil domů. Pověděl o všem své ženě a celá rodina prožívala velké trápení. Nakonec se společně rozhodli, že pošlou Madhjágehu, aby se ho znovu pokusil najít a udělal všechno, co bude v jeho silách, aby ho přivedl zpátky.

Madhjágeha se vydal do ašramu znovu, ale Ačjuta Prékša se společně se svými žáky mezitím vydali na poutní cestu na svatá místa do Jižní Indie. Madhjágeha se vydal za nimi. Jižně od Udupí přešel řeku Netravatí a našel svého syna v ašramu Kuthjádi ve vesnici Kajuru. Znovu ho prosil, aby se vrátil domů. Otec a syn debatovali nějakou dobu a v jednom okamžiku se Madhjágeha tak rozčílil, že začal vyhrožovat, že se zabije, když Vasudév přijme *sannjás*. Vasudév mu řekl, že tedy počká a vyslechne si názor své matky a nepřijme *sannjás*, dokud se jim nenarodí další syn.

Když bylo Vasudévovi šestnáct let, jeho rodičům se narodil další syn a s požehnáním obou rodičů vstoupil do životního stádia odříkání. Byl vybrán příznivý den a v Anantéšvarově chrámu v Udupí přijal *sannjás*. Vztah mezi Vasudévou a jeho guruem Ačjutou Prékšou byl dosti neobvyklý. Ačjuta Prékša byl striktní následovník Šankary, ale Madhva byl předurčen k tomu, aby založil

svou vlastní posloupnost a posunul Šankarovy závěry mnohem dále.

Madhva se lišil od Šankary v mnohém. Stejně jako Rámanudža poukazoval na to, že Šankara nekladl důraz na základní aforismus Véd, *pranava ómkáru* a místo toho strhl pozornost k druhotným statím jako je *tat tvam asi*. Podle Madhvy Šankarovo učení představovalo jen částečné poznání toho, co Vědy předkládají, a nikoliv ucelený pohled.

Šankara trval na jednotné identitě všeho do takové míry, že v jeho pojetí konečné reality přestala existovat i všechna rozmanitost a veškeré rozdílnosti. Madhva naproti tomu trval na pěti věčných rozdílech mezi Bohem, živými bytostmi a hmotou. Je to rozdíl mezi Bohem a nepatrnou duší, rozdíl mezi Bohem a neživým světem hmoty, rozdíl mezi jednou duší a jinou duší, rozdíl mezi živou bytostí a hmotou a rozdíl mezi jednou hmotnou věcí a druhou.

Madhva také přijímal, že ve všech těchto věčných rozdílech je absolutní jednota. Bůh i živé bytosti jsou totožné v tom smyslu, že jsou obě vědomé bytosti a že jejich vztah je podobný, jako vztah částičky a celku. Vztah Boha a hmoty se dá charakterizovat tak, že hmota potřebuje Boha ke svému stvoření a udržování. Nepatrné duše a hmota jsou totožné jen v tom smyslu, že obě jsou závislé na Nadduši a neživé objekty jsou totožné jen v tom, že jsou závislé na Bohu, který je svazuje do vesmírného řádu.

Madhvova dualistická filozofie (*dvaita*) klade důraz na rozdíl mezi živou bytostí a Bohem. V tomto smyslu je jeho filozofie pravým opakem Šankaráčarjovy nedualní

(*advaita*) doktríny. Je však důležité si uvědomit, že jak Madhva tak Šankara jsou za jedno v tom, že dualita, která vzniká jen na úrovni smyslového vnímání, je iluzorní. Madhvův dualismus je náhledem z transcendentální roviny a pokud člověk chce dosáhnout tohoto nazírání, musí nechat své falešné ego zemřít a rozvinout své skutečné ego v nesobecké službě Bohu.

Madhva vysvětlil jednotu Boha a mnohočetnost Jeho vlastností tím, že přišel s konceptem *višéša*. Podobně jako my nevnímáme rozdíl mezi prostěradlem a jeho bělostí, ale současně vnímáme jeho příznačnou vlastnost (*višéša*), podobně Madhva měl za to, že Brahman (vědomí, konečná realita) existuje v harmonické rozmanitosti. To je teistický koncept, který stojí v protikladu k monistickému pojetí Šankary. Nepatrná duše zůstává individuální bytostí i v okamžiku, kdy se zapojí do služby Nejvyššímu Pánu. Na všechno je však také možné zároveň pohlížet jako na organický celek.

Během filozofických diskuzí Púrnapragja (jak se v té době Madhva jmenoval) často poukazoval na četné nedostatky *advaitistických* výkladů Védánta-sútry a samozřejmě to neuniklo pozornosti jeho guru. Ačjuta Prékša brzy rozpoznal sílu svého žáka a bylo mu jasné, že jednou bude sám velkým učitelem, a proto ho jmenoval do čela jednoho ze svých klášterních středisek a udělil mu titul Ánanda Tírtha.

Po okolí se brzy rozneslo, že Ánanda Tírtha bude novým duchovním vůdcem, a mnoho učených *panditů* se rozhodlo vydat do Udupí a porazit ho ve filozofické debatě, jak bylo v té době zvykem. V té době bylo na jihu Kánarské oblasti mnoho Buddhistů a Džinistů. Největší

buddhistický učenec jménem Buddhiságar Púrnapragju vyzval a byl poražen. Jeho porážka byla vyhlášena poté, co v noci uprchl z města po jediném dnu debatování. Madhvovi to přineslo velké uznání a začínalo se o něm mluvit stále více. Madhváčarjův guru byl sice *advaitistický* filozof, ale od samého začátku na něj udělal Madhváčarjův způsob předkládání argumentů velký dojem. Jeho stále nové argumenty se zdály být neporazitelné. Proto vyzval Madhváčarju, aby napsal svůj vlastní komentář k Védánta-sútre a Madhva se výzvy chopil. V té době bylo zvykem, že každý filozofický systém se musel opírat o komentář k Védánta-sútre.

Madhváčarja strávil debatováním s prominentními učenici hlavních filozofických škol té doby spoustu času. Mluvil jak s těmi, kteří se hlásili k védské tradici, tak i s těmi, kteří védská písmena nepovažovali za standardní zjevené duchovní poznání jako například s Buddhisty a Džinisty. Tyto školy měly samozřejmě svá vlastní písmena, na kterých zakládaly své doktríny. Při debatách s těmito oponenty Madhva používal ohromující logiku – stejnou, kterou používá Védánta-sútra – a byl s ní nadmíru úspěšný. S filozofy z védské tradice se snažil své argumenty založit přímo na Védánta-sútre, která je dodnes v Indii považována za vrcholné dílo logiky a argumentace (*njája-šástra*).

Ve védských dobách byly Védy, Upanišady a z nich vycházející Purány považovány za standard, který se v dnešním světě podobá zákonům. Když dva právníci předstupují před soud, snaží se dokázat, že dané počínání je v souladu s platnými zákony. Citují zákony a jejich přesné znění z knih, které odpovídají danému případu

a také uvádějí, jak se obdobné případy posuzovaly v minulosti. Védy a písma z nich vycházející se dají přirovnat k zákoníkům a historickým záznamům podobných případů. Filozofické debaty učenců v Madhvově době se v mnohém podobají argumentaci dnešních právníků u soudu nebo v některých případech spíše argumentaci vědců. Diskutovali o realitě a všech možných způsobech, jak jí lze vnímat a nazírat na ni. Když některá strana byla poražena, měla být alespoň teoreticky připravena vzdát se své doktríny a přijmout vítěze jako svého duchovního učitele.

Než Madhva napsal komentář k Védánta-súťře, několik let před tím cestoval. Během tohoto období došel k názoru, že by měl napsat komentář k Bhagavad-gítě. Začal s touto prací, ale rozhodl se odejít do Himalájí a vzdát úctu Védavjásovi, který je původním autorem Védských písem a získat od něj požehnání k započetí nového filozofického směru (*sampradáji*). V písmech je psáno, že Vjásadév dodnes žije ve svém ášramu vysoko v Himalájích. Madhva se v doprovodu svého žáka Satja Tírthy vydal do Badarí a v Ánada-ášramu se připravoval na poslední část své pouti.

Toho večera předložil svůj komentář ke Gítě jako oběť Božstvu a začal číst první řádek. Ozval se nebeský hlas a požádal Madhvu, aby udělal jednu změnu. Madhva totiž napsal: „Vysvětlím význam Gíty podle svých realizací“ a Božstvo mu řeklo: „Jsi schopný vysvětlit úplný význam Gíty, ale vysvětle prosím jen tolik, kolik budou schopni pochopit tvoji čtenáři.“ Nepřímo zde bylo naznačeno, že úplné teistické pochopení Gíty přijde skrze dalšího velkého učitele v budoucnosti.

Madhva pak zatoužil vydat se výše do Himalájí a najít skrytý Badrináth, kde žije Vjásadév. Začal se připravovat na cestu. Nejprve se čtyřicet osm dní postil a soustředil svou mysl v tichých meditacích. Když byl připraven, napsal svým žákům: „Toto místo je posvátné. Višnu je Nejvyšší. Má slova jsou určena pro blaho všech. Odcházím se poklonit Vjásovi. Možná se vrátím a možná také ne. Ať vám Bůh požehná.“ Vydal se na cestu a pomalu se přibližoval k posvátnému místu, kde Védavjás seděl uprostřed velkých mudrců (*rišijů*). Byl u cíle. Z Vjásových úst poté dostal požehnání k sepsání komentáře k Védánta-súťry a vydal se na zpáteční cestu do Ánada-ášramu, kde Satja Tírtha mezitím opisoval Madhvovy komentáře, aby mohly být tyto předběžné verze rozeslány dále.

Poté se Madhva vydal na východ a přišel až k řece Gódávarí ve východní části střední Indie. Zde na břehu posvátné řeky v Gandžamu potkal skupinu učených *panditů* a diskutoval s nimi filozofii. Porazil buddhisty, džinisty i následovníky Čarváky nebo Šankary. Dva velcí učenci Šóbhana Bhatta a Šrí Rám Šástrí se stali jeho žáci. Dostali jména Padmanábha Tírtha a Narahari Tírtha. Madhva se s Padmanábhou a ostatními žáky vydal zpět do Udupí a jeho duchovní věhlas byl již nezpochybnitelný. Zasvětil mnoho žáků a přesvědčil tisíce lidí, aby začali vyznávat filozofii *dvaita-váda*.

Udupí se stalo hlavním městem jeho transcendentální ontologie *dvaita-vády*. A právě zde se stala jedna z nejdůležitějších událostí jeho života. Madhva se jednou koupal v moři a všiml si obchodní lodi, jak se dostala do nepříjemné situace. Větry nedovolily lodi přistát a nakonec uvízla na písčitém dně. Madhva na břehu

mával svými šaty a navigoval loď bezpečně až k pobřeží. Šťastný kapitán se mu cítil zavázaný a řekl mu, že by mu rád dal nějaký dar. Madhva souhlasil a požádal o kus hlíny, který se zdál být bezcenný. K překvapení všech přítomných však bylo v hlíně ukryto velké Božstvo Šrí Krišny. Zpráva se roznesla po celém okolí a Božstvo bylo slavnostně zasvěceno v chrámu. Madhvova škola se tak pevně zakořenila ve městě Udupí a toto Božstvo uctívají jeho následovníci dodnes.

Madhva se poté rozhodl navštívit Badrináth podruhé. Dostat se do Badrináthu není lehké ani dnes. Jeho cesty a pověst velkého oddaného a učence mu zajistila ohromnou popularitu. Zprávy o jeho úspěších dorazily až do města Šringéri, což bylo hlavní středisko učenců Šankaráčarjovy školy. Po celém městě si lidé povídali o zvětšujícím se vlivu Madhváčarji a jeho věhlasu. Vedoucí hlavního ášramu Padma Tírtha se rozhodl, že je nutné Madhváčarju vyzvat. Společně s Pundaríkou Purím se vydal do Udupí, aby Madhvu vyzval k filozofické debatě. Madhva se výzvě nikdy nevyhýbal a využil každé příležitosti k diskutování filozofie a prokázání její jedinečnosti. Souhlasil i tentokrát.

K diskuzi byla vybrána Rig-véda. Pundaríka Purí začal vysvětlovat první verš, ale Madhva mu položil otázku, kterou nedokázal zodpovědět. Padma Tírtha se snažil zachránit situaci, ale i on podlehl Madhvoovým argumentům.

Té noci byl závistivý Padma Tírtha dohnán k zoufalému činu. Podařilo se mu se svými muži ukrást Madhváčarjovu knihovnu, kde bylo několik velice vzácných spisů. Když se o tom Madhva od knihovníka dozvěděl,

okamžitě se vydali zloděje pronásledovat. Asi třicet kilometrů jihovýchodně od Mangalore Padma Tírthu dostihli. Madhva vyslal posla k vladaři místního království Džaja Simhovi. Král mu odpověděl, že knihy dostal od Padma Tírthy darem.

Madhváčarja se nakonec s králem osobně setkal ve městě Višnumangalam. Jeho příchod byl grandiózní. Kolem cesty ho vítaly davy a každý se chtěl podívat na toho zvláště přitažlivého světce. Skupiny hudebníků hrály kolem, bráhmani recitovali védské mantry a spousty skupin zpívali svatá jména Boha. Madhváčarja pomalu a majestátně kráčel středem města a jeho tvář i celá postava jakoby zářily. Kolem krku měl girlandu z voňavých lístků tulasí, která mu sahala skoro až ke kolenům. Nad hlavou mu drželi sněhobílý hedvábný slunečník a každý se snažil alespoň na chvíli zahlédnout slavného učitele. Když přišli blíž, král je přivítal. Sestoupil s palankýnu a poklonil se Madhváčarjovým lotosovým nohám. Pěšky ho pak doprovodil do chrámu, kde je čekalo velkolepé přivítání. Víтали ho tam lidé ze všech dvaceti pěti okolních vesnic. Madhva s králem došli až do velké haly, posadili se a Madhva začal recitovat Šrímad-Bhágavatam se svými komentáři. Mezi posluchači byl i vynikající učenec Trivikramáčarja. Neustále hledal nějakou možnost, jak napadnout Madhvovo vysvětlení, ale během celé recitace nenašel žádnou chybu.

Madhva dostal zpátky své knihy a odešel založit středisko do města jménem Amaralaja. Právě když přednášel o svém komentáři Védanta-sútry, Trivikramáčarja ho vyzval k debatě. Trivikramáčarja měl výhodu v tom, že mohl projít všechny jeho spisy v době, kdy byly

Madhvovy knihy ukradeny. Oproti všem dosavadním oponentům byl ve výhodě a navíc ovládal sanskrit tak dokonale, že dokázal z jakéhokoliv verše odvodit takový význam, jaký si usmyslel. Patnáct dní trvaly jejich rozpravy. Madhva nakonec porazil i jeho a Trivikramáčarja se stal jeho žákem.

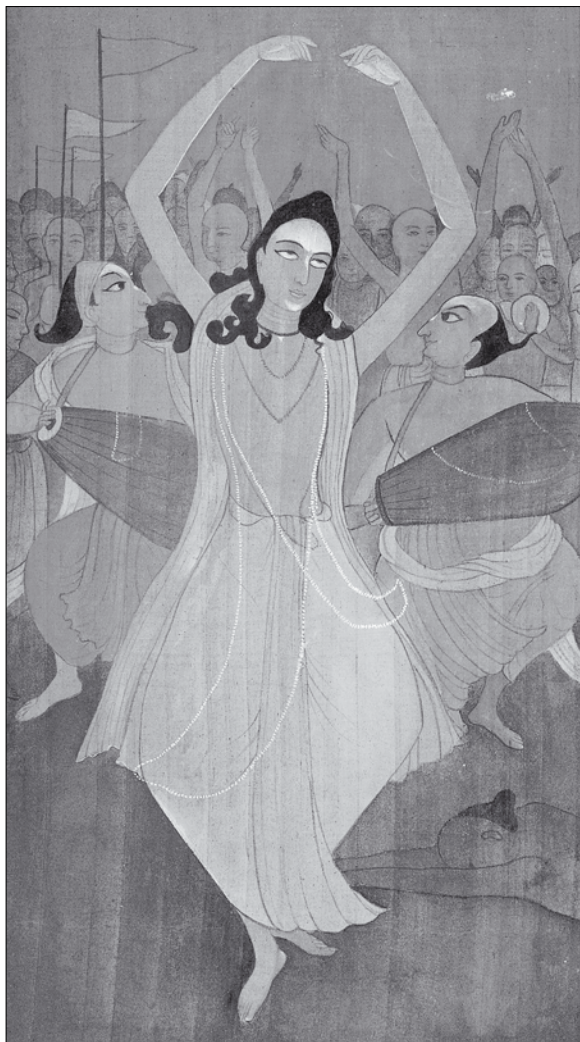
Madhváčarja postupně založil v Udupí osm chrámů a jeho osm nejlepších žáků se stalo vrchními knězi uctívaných Božstev. Žil sedmdesát devět let a napsal třicet sedm knih.

Západní učenci přišli s myšlenkou, že jeho učení bylo ovlivněno křesťanstvím, ale při bližším zkoumání tato teorie neobstojí. Madhva zcela jasně založil své teze na védských písmech a jeho filozofii lze spíše chápat jako další krok k postupnému rozvoji teistického učení, které před ním rozvinul Rámanudža.

Madhva je považován za inkarnaci poloboha větru Vájua. To, že Vāju sestoupil s určitým posláním v podobě Madhváčarji, mnohem lépe vysvětluje jeho nadpřirozené skutky, které za svého života vykonal. Měl ohromnou sílu, uměl se vznášet ve vzduchu, ve dvou případech nechal před očima přítomných vyrůst ze semene celé rostliny když jim zpíval různé melodie (čímž mimo jiné také dokázal, že rostliny jsou citlivé na hudbu), snědl na posezení čtyři tisíce banánů a vypil sto nádob s mlékem, rozmnožil malé množství jídla a nakrmil stovky lidí, osobně se setkal s Vjasadévou v Badrináthu – to je jen několik z jeho nadpřirozených skutků. O mnoha dalších jsme se v tomto krátkém pojednání ani nezmiňovali, protože to není záměrem této malé knihy. Spíše jsme se zaměřili na jeho nejdůležitější přínos v oblasti filozofie

oddanosti a i tak jsme jeho filozofii *dvaita-vády* představili jen v jejích hlavních rysech. Pokud by čtenáři chtěli podrobněji studovat Madhvovo učení, je jim k dispozici jeho komentář k Védanta-sútře. Upřímnému studentu Absolutní Pravdy přinesou Šankarovy, Rámanudžovy a Madhvovy komentáře Védanty velmi zajímavé realizace na cestě poznávání védské moudrosti.

ČÁST PÁTÁ

ŠRÍ ČAITANJA

Velký mistr

Již od pradávných časů se svatí muži z Indie snažili rozvíjením duchovního poznání poznat Absolutní pravdu. Mnozí zasvětili svůj život odříkání a duchovním cvičením. Někteří následovali ve šlépějích Buddha, vyznávali *ahimsu* (nenásilí) a toužili po konečném cíli v podobě *nirvány*.

V pozdějších dobách se spíše snažili vzdát se veškerých činností a jako *advaita-védantisté* následovali Šankaráčarju. Ovládnutím smyslů soustředili mysl v meditaci a své individuální ego nechali splynout s Brahmanem, konečnou jednotou. Na cestě rozvoje k transcendentálnímu teismu pak následovníci Rámanudži a Madhvy šli cestou oddanosti a seberealizaci spatřovali v poznání, že duše je věčným služebníkem Boha. Všichni tito transcendentalisté díky svým upřímným snahám dosáhli těchto stupňů realizace.

I když Rámanudža a Madhva založili své teistické školy na Védantě, až do doby Šrí Čaitanji Maháprabhua nebyly duchovním hledačům odkryty všechny taje a poklady duchovního teismu. Maháprabhu vyjevil důvěrné aspekty Nejvyšší Pravdy: koncept *ačintja-bhédabhédattvy* (současné nepochopitelné jednotě a odlišnosti) a *prémy* (lásky k Bohu).

Maháprabhu se zjevil v tomto světě 18. února 1486 v Majápuru, Navadvíp-dhámú v západním Bengálsku. Jeho otec byl učený bráhman z vaišnavské komunity Džagannáth Míšra. V době Jeho příchodu bylo zatmění měsíce a všichni dobří lidé z Navadvípu šli na břeh Gangu a jak bylo v té době zvykem zpívali při koupání v řece posvátné mantry a Boží Jména. Zvuk svatých Jmen Boha a manter prodchnul celou atmosféru duchovní vibrací a v tomto příznivém prostředí se Šrí Čaitanja narodil.

Život Šrí Čaitanji popsali historikové, učenci i oddaní. Podle nich byl velmi významnou osobností – již jako mladík vstoupil do sannjásínského řádu a vedl celou Indii k renesanci oddanosti. Jeho učení se soustřeďuje kolem zpěvného pronášení svatých jmen Boha. Jeho osobnost však skrývá ještě jedno tajemství vysoce esoterické povahy. Toto tajemství nám vyjevily realizované duše, které nespuzuje iluze hmotné existence. Seberealizovaná duše se pozná podle toho, že dosáhla přímé realizace Absolutní Pravdy, duchovního zjevení. Zcela jasně vidí rozdíl mezi duchovním a hmotným a dokáže ho ku prospěchu všech lidí jasně vysvětlit. Tyto seberealizované duše mohou vnímat identitu osobností, jako je Maháprabhu, zcela jedinečným způsobem, který je mnohem vyšší povahy, než poznání učenců a historiků, jelikož nepodléhají čtyřem nedokonalostem spojeným s hmotným světem máji: nepodléhají iluzi, nemají sklon podvádět, nedělají chyby a nespolehají se na nedokonalé smyslové vnímání. Akademici nás sice správně informují o událostech v Maháprabhuovi životě tak, jak se zapsaly do historie, ale o Jeho vnitřní identitě, která je čistě duchovní povahy, nám nemohou říci nic.

Esoterické vysvětlení Maháprabhuova zjevení můžeme poznat jen v tom případě, když se ponoříme hlouběji a budeme se na něj dívat z duchovního pohledu. Pak pochopíme i soulad s Jeho učením, které můžeme směle považovat za vrchol teismu. Jeho doktrína oddanosti totiž odhaluje nejvyšší meze, kam až může dospět vztah živé bytosti a Boha, a popisuje svět, kde nepůsobí ani prostor ani čas a kde jsou všechny oddané duše zvány, aby se zapojili do této láskyplné činnosti vrcholící ve věčném životě všepohlcující extáze.

Klasické bengálské dílo Čaitanja-čaritámrita, kterou v šestnáctém století napsal seberealizovaný světec Krišnadás Kavirádz Gósvámí, vyjevuje tuto vnitřní totožnost Čaitanji Maháprabhua. V tomto sedmnáctisvazkovém díle autor popisuje Maháprabhuu jako samu podstatu Absolutní Pravdy, Nejvyšší Bytost – Boha Osobně, který přišel v přestrojení za Svého oddaného.

Krišnadás říká: „To, co Upanišady popisují jako neosobní Brahman, je jen záře Jeho těla a Nadduše v srdcích všech živých bytostí je Jeho lokalizovaná část. Maháprabhu je Parabrahma, Samotný Krišna, který má v plné míře všech šest vznešených vlastností. On je Absolutní Pravda, Paratattva, a žádná jiná pravda (*tattva*), není vyšší než On a ani se Mu nevyrovná.“

Krišnadás zdůrazňuje, že Maháprabhu je Osobně projevem Absolutní Pravdy ve Své plnosti a nabádá své čtenáře, aby Ho takto přijímali, pokud chtějí pochopit důvěrné tajemství Jeho učení a života.

Ve Védách je psáno, že svět prochází cyklem čtyř věků (*juga*) a posledním z nich je Kali-juga, železný (industriálně-technický) věk hádek a pokrytectví. V každém

věku přichází *avatár*, který učí doporučenou duchovní metodu seberealizace pro daný věk (*juga-dharmu*). Podle Krišnadáse najdeme odkazy na *kali-juga-avatára* ve védských písmech.

*kṛṣṇa-varṇam tviṣāṅkṛṣṇam
sāṅgopāṅgāstra-pārṣadam
yajñaiḥ saṅkīrtana-prāyair
yajanti hi su-medhasaḥ*

V tomto věku Kali budou lidé obdařeni dostatečnou inteligencí prováděním *sankīrtana-jadžni* uctívat Pána, který je neustále doprovázen Svými společníky. (Šrímad-Bhágavatam 11.5.32)

Konečné pojetí Parambrahmanu jakožto transcendentální Osoby, které otevírá možnost věčné oddanosti, je ne důležitějším znakem gaudíja-vaišnavské filozofie.

Zjevení Maháprabhua v tomto hmotném světě je vyvrcholením transcendentální dialektiky, což odpovídá povaze Nejvyšší Bytosti. Parabrahma je *rasa*, koncentrovaná blaženost. Osobností, který tuto blaženost představuje, je Šrí Krišna. Jeho povaha je dynamická, nestálá, vyzařující, neustále plynoucí a neustále se rozrůstající. Je až neuvěřitelně stále svěží a přináší všepřesahující potěšení. Každým momentem přichází nová vlna blaženosti *rasy* přesahující tu předešlou. Pokud mluvíme o *rase*, chuti, pak musí nutně existovat i *rasika* neboli ten, kdo má schopnost tuto blaženou chuť ochutnávat. Jednota *rasy* a *rasiky* tak vyúsťuje ve věčnou existenci Rádhy a Krišny. V této dualitě je Krišna *rasa*, to nevyšší, co lze ochutnat, a Rádha je *rasika*, nejvyšší ochutnávající. Když jejich láska dospěje do nejvyššího stádia *préma-vilás-vivarta*, ve kterém jsou Rádha a Krišna, energie a Její Pán, plně

pohrouženi do lásky toho druhého, transcendentální dualita Rádhy a Krišny se znovu spojí. Tímto spojením je Šrí Čaitanja Maháprabhu.

Spojení Rádhy a Krišny však není spojením v monistickém slova smyslu, jak ho popisuje *advaitistická* doktrína beztvareho Brahmanu nebo neoplatonická pojetí Boha jakožto prožitku, ve kterém oddaný (*sádhaka*) nevratně ztrácí svoji identitu. Je to spíše jako spojení ohně a kousku železa. Pokud kousek železa dostatečně dlouhou dobu necháme v ohni, rozžhaví se do ruda jako oheň. Každá jeho částička žhne jako oheň a získává jeho vlastnosti. Přesto železo zůstává železem a oheň zůstává ohněm. Podobně si i Rádha a Krišna uchovávají svou identitu. Jsou tak absorbováni do vzájemné lásky a Jejich myšlenky jsou natolik pohrouženi jeden do druhého, že jen stěží myslí na něco jiného. Maháprabhu je zosobněním tohoto spojení. Jeho narození v Majápuru tak nebylo obyčejné a při jeho příchodu se objevily všechny známky božského příchodu.

Po narození za Ním chodily každý den všechny ženy z vesnice. Jeho strýc byl známý astrolog a předpověděl, že bude velkým mužem své doby a dal mu jméno Višvambhara (udržovatel celého vesmíru). Jeho matka Sačidéví Mu však raději říkala Nimáj, protože poblíž místa, kde se narodil, rostl nímový strom.

Nimáj začal svou *lilu* (zábavu) jako obyčejný chlapec a rád si s ostatními hrál na břehu Gangy. Právě jako všichni kluci i Nimáj často dělal se svými kamarády různé legrace a lumpárny. Někdy cákali vodu i na medituující jogíny na břehu řeky a když je dospělí přišli napomenout, uviděli Jeho okouzlující krásu a nedokázali Mu nic

řící. Všichni si Ho zamilovali jako vlastního. V pěti letech začal chodit do školy Gangadáse Pandita, kde se během dvou let naučil sanskrit. Pak pokračoval ve studiu doma a již v deseti letech byl vyhlášeným učencem, kterému všichni začali říkat Nimáj Pandit.

Nimáj měl staršího bratra Višvarúpu, který odešel z domova a stal se *sannjásínem*. Pro Džagannátha Mišru a jeho ženu Sačídéví to byl velký šok, ale Nimáj Svým obvyklým způsobem rodiče utěšil a vynahradil jim to Svou láskou. Jen krátce po ztrátě svého nejstaršího syna odešel z tohoto světa i Džagannáth Mišra. Zanechal po sobě vdovu Sačídéví a jediného syna Nimáje, aby se o ni staral.

Na žádost matky se Nimáj oženil s Lakšmíprijou, okouzlující dívkou z vedlejší vesnice. Když Mu však bylo pouhých patnáct let, Lakšmípriju v Jeho nepřítomnosti uštknul had a zamřela. Matka ho prosila, aby se oženil podruhé, ale ani svatba s Višnuprijou netrvala dlouho.

Během několika následujících let se Nimáj stal nejslavnějším učencem v celém Bengálsku. Jeho sláva přivedla do Navadvípu Digvidžaje Pandita z Kašmíru, který se s Ním chtěl utkat. Digvidžáj Pandit dosud porazil všechny indické učence a nikdo mu nedokázal vzdorovat. Zdálo se, že je obdařen zvláštní milostí Sarasvatí, bohyně učenosti.

Digvidžáj potkal Nimáje se skupinou přátel a studentů na břehu Gangy. Nimáj ho uctivě požádal, aby složil sto veršů oslavujících Gangy. Digvidžáj začal spontánně skládat a recitovat sto sanskritských veršů se stejnou lehkostí, jako když velký orel létá po obloze. Digvidžáj byl pyšný básník.

Nimájovi přátelé udiveně poslouchali, s jakou lehkostí Digvidžáj spontánně recitoval verš za veršem, které vycházely z jeho úst, jako když plyne řeka. V každém verši vychvaloval Gangy novým způsobem. Nimáj seděl tiše a bez komentáře poslouchal jeho recitaci až do konce. Poté Digvidžájovi řekl: „Pane, na celém světě není zcela jistě větší básník než jste vy. Vaše poezie je tak vytříbená, že jí kromě vás a bohyně učenosti Sarasvatí jen stěží někdo porozumí. Mohl byste mi však vysvětlit pět chyb a pět básnických ornamentů v šedesátém čtvrtém verši?“

Digvidžáj byl šokovaný. Co to říká? Jak by mohla být v jeho kompozici nějaká chyba a jak si mohl Nimáj všechny verše tak rychle zapamatovat? Přesto odmítl uznat, že by v jeho skladbě mohla být kromě ornamentů nějaká chyba. Digvidžáj požádal Nimáje, aby mu řekl, jakých pět chyb bylo v jeho gramatické kompozici. Nimáj nejprve chválil jeho pět poetických ornamentů a poté poukázal na pět chyb, o kterých Digvidžáj nevěděl. Nimáj je popsal přesně podle gramatických pravidel, kterými se poetická skladba řídí, a když domluvil, Digvidžáj byl jako němý beze slova. Právě ho porazil šestnáctiletý chlapec! Jak se to jen mohlo stát?

V noci měl Digvidžáj sen. Bohyně učenosti za ním přišla a řekla mu, že je sice jejím nejoblíbenějším studentem, ale Nimáj je jejím věčným Pánem. Sarasvatí mu nařídila, ať jde za Nimájem a požádá Ho, aby se mohl stát Jeho žákem. Zpráva o Nimájově vítězství nad Digvidžajem se roznesla široko daleko a z Nimáje se stal věhlasný učenec tehdejší doby.

Maháprabhu byl Sám sice velký učenec, ale neustále zdůrazňoval, že samoučelné hromadění poznání je k ni-

čemu. Říkal, že poznání má smysl pouze tehdy, pokud je spojeno s realitou a použito ve službě Bohu.

V téměř roce se společně se Svými žáky vydal do Gáji, kde potkal slavného gurua Íšvaru Purího. Nimáj od něj dostal duchovní zasvěcení a všichni se shodují v tom, že toto zasvěcení byl důležitý mezník v Maháprabhuově životě.

Když se vrátil do Majápuru, již více ho učinnost nezajímala a Jeho mysl byla zcela pohroužena do duchovních věcí. Zdálo se, jakoby ztratil zájem o všední povinnosti. Od té doby byl zcela vyměněný, jakoby neustále pod vlivem božské inspirace.

Večer svolával Své důvěrné přátele do domu Šríváse Thákura a v *sankirtanu* zpívali společně Jména Boha. Během *kirtanů* někdy projevoval extatické příznaky lásky k Bohu a někdy vyjevoval Svou podobu jako Samotný Šrí Krišna. Jak se začala stále více projevovat Jeho skutečná totožnost, lidé Ho začínali oslovovat „Maháprabhu“, Velký Pán a Mistr. Dalších osm let Maháprabhu žil v Majápuru. Přes den posílal Své stoupence, aby chodili ode dveřím ke dveřím a žádali každého muže, ženu a dítě, aby všichni zpívali Boží Jména. Maháprabhu učil, že Bůh a Jeho Jména se od sebe neliší, a jejich opakováním je možné snadno realizovat svůj věčný vztah k Bohu. *Džívera svarúpa hoj, krišnera nitja dás*, říkal Maháprabhu: „Všechny živé bytosti jsou věčnými služebníky Krišny.“ Tímto způsobem učil *juga-dharmu* věku Kali – zpívání Haré Krišna mahámantry:

*Haré Krišna Haré Krišna Krišna Krišna Haré Haré
Haré Ráma Haré Ráma Ráma Ráma Haré Haré*

Učil Své následovníky, že zpívání Božích Jmen se neřídí žádným striktními pravidly. Každý se může zapojit do tohoto procesu bez ohledu na své společenské postavení. To se však nelíbilo některým kastovním bráhmanům, kteří si chtěli udržet svůj „monopol na udílení duchovního požehnání“ a námitky se ozvaly i od znalců Véd. Maháprabhu započal hnutí zpívání Jmen Boha, aby pozvedl všechny společenské třídy, a tvrdil, že láska k Bohu je přirozené právo každé živé bytosti. Hlupáci Ho však považovali za obyčejného člověka, a proto se stavěli proti Němu.

Maháprabhu zvažoval, co by bylo v dané situaci nejlepší udělat, a vymyslel plán, pomocí kterého spoutá celý svět do sítě *prémy*, božské lásky. Věděl, že *sannjásína* mají v úctě všichni, dokonce i ateisté, a proto se rozhodl, že přijme *sannjás*. I nevěřící lidé tak získají prospěch z toho, že Mu budou prokazovat úctu. Jakmile se rozhodl, nic Ho nemohlo zastavit.

Na sklonku Svého dvacátého čtvrtého roku jednoho časného rána dal sbohem domovu a bez povšimnutí všech, kromě Své matky, přeplaval na druhou stranu Gangy a běžel do Katwy, vzdálené asi 40 kilometrů. Přišel do ášramu Kéšavy Bháratího a požádal Ho, aby mu dal *sannjás*.

Kéšava Bháratí to nejprve odmítl, protože si nechtěl rozhněvat obyvatele Majápuru, ale Maháprabhu byl neoblomný a stále naléhal.

Mezitím se v Majápuru dověděli, že Maháprabhu je v Katvě a chce přijmout *sannjás*, a všichni jakoby úplně zešileli. Běželi do Katwy, aby zabránili té strašné katastrofě, ke které se schylovalo. Davy lidí tak začaly

protestovat a vyhrožovat, že když Mu Kéšava Bháratí *sannjás* udělí, spálí jeho ášram na popel. Ve vzduchu byl cítit zármutek prolínající se s hněvem a nikdo si nedokázal představit, že by si jejich krásný Nimáj oholil vlasy, oblékl si šafránové roucho *sannjásína* a navždy odešel z rodné vesnice. Pro Jeho následovníky byla ta myšlenka naprosto strašná. Když pocity lidí dosahovaly vrcholu, Maháprabhu začal zpívat Haré Krišna mahámantru

*Haré Krišna Haré Krišna Krišna Krišna Haré Haré
Haré Ráma Haré Ráma Ráma Ráma Haré Haré*

Byla to vypjatá a dojemná scéna. Někteří hořce nařikali, někteří na protest bušili pěstmi do země a někteří se nechali unášet vibrací Svatého Jména. Zpívání neustávalo po tři dny. Maháprabhu někdy uprostřed davu začal tancovat a někdy se válel po zemi v extázi. Na konci třetího dne Maháprabhuova vůle všechno přemohla a z ruky Kéšavy Bháratího přijal *sannjásínskou* hůl. Dostal jméno „Šrí Krišna Čaitanja“.

V tom okamžiku se zdálo, jakoby se celý svět zbláznil. Nikdo nebyl schopný uvěřit tomu, co se právě stalo. Z Maháprabhuových očí stékaly extatické slzy lásky k Bohu a když na někoho ukáply, ten dotyčný začal plakat také.

Nyní byl víc než kdy jindy rozhodnutý, že přinese božskou lásku celému světu. Vzal s sebou malou skupinku následovníků a okamžitě se vydal do Džagannáth Purí. Pouhý pohled na Něj vyvolával v lidech extatické pocity a když po cestě někoho potkal, tak ho požádal, aby zpíval svatá jména Boha. Maháprabhu byl jako oceán lásky k Bohu, který se postupně rozléval do všech směrů.

V Džagannáth Purí přivedl ke Svému hnutí božské lásky Sarvabhaumu Bhattáčarju, který byl v té době největším expertem na logiku v celé Indii. Sarvabhauma se stal jedním z Jeho významných společníků. Maháprabhu v Purí nějakou dobu zůstal a pak se vydal do Jižní Indie. Následující dva roky téměř bez přestání cestoval a kamkoliv se vydal kázal Svoji doktrínu lásky.

Na břehu Gódávarí se setkal s Rámanandou Rájem, králem Vidjanágaru, a po několik dní s ním rozmlouval o oddané službě s čistou láskou k Bohu (*préma-bhakti*). Jeho následovníci jsou přesvědčeni, že právě při těchto rozhovorech byl vyjeven úplný vrchol veškerého teismu. Rámananda Ráj byl velkým oddaným Šrí Krišny a Maháprabhu ho Svými otázkami žádal o stále vyšší a vyšší duchovní koncepty. Vrcholem jejich rozhovoru bylo ujištění, že nejvyšší transcendentální citění lásky k Bohu měly *gópi* (pasačky) z Vrindávanu v době, kdy byl Krišna na Zemi. Při své službě Šrí Krišnovi odevzdanost *gópi* dosáhla nejvyšších mezí, při kterých jejich naprosto čistá láska transcendovala dokonce i společenské normy světské morality. Ukázaly, že morální lidé jsou sice dobrým příkladem zbožného života, ale že existuje ještě vyšší úroveň, na které čistá láska přehluší veškerá pravidla. V této lásce nejsou ani stopy po žádných zpětných kalkulacích, jejichž známky můžeme ještě vidět v teistických konceptech Rámanudži i Madhvy.

Rámananda Ráj i Maháprabhu upadli při rozhovoru do extatického vytržení. Maháprabhu měl ohromnou radost, požehnal Rámanandovi a požádal ho, aby odešel do Džagannáth Purí, kde se k němu později připojí.

Podle gaudíja-vaišnavské filozofie je *bhakti* jak cílem, tak i prostředkem k jejímu dosažení. Maháprabhuovo tvrzení, že láska je nejvyšším cílem teismu, je nejdůležitějším mezníkem v historii náboženství a filozofie. Podle Něj je středem veškeré reality nikoliv Bůh, ale láska. Láska je tak středem všeho nejen pro oddaného, ale i pro Boha Samotného. Láska ovládá oba. Třebaže je Bůh ztělesněním lásky, má neustále se zvětšující touhu po lásce. Láska je tak jako gravitační síla, která působí na obě strany: přitahuje oddaného k Bohu a Boha k oddanému.

Maháprabhu pak pokračoval v cestě a navštívil všechna důležitá poutní místa v Jižní Indii, jako například Tirupati, Šrí Rangam, Ahóbalam a Čidambaram. V Kúrmakšétře pak učinil zázrak, když vyléčil Vasudévu z lepry tím, že se ho dotkl rukou. Ve dne cestoval a každou noc strávil na jiném svatém místě až došel na nejjihnější cíp Indie ke Komorynskému mysu (Kanjakumáří). Zde se otočil zpátky na sever a nakonec se vrátil do Džaganáth Purí.

V Purí strávil pár dní a pak se rozhodl navštívit Vrindávan, zemi Šrí Krišny. Vzal s sebou jednoho služebníka Balabhadru Bhattácarju a putoval podle břehů Jamuny skrze džungle Džarikhandu, kde podle Balabhadrových zápisků roztančil a rozezpíval v kirtanu svatých jmen i tygry, laně a jiná divoká zvířata, která se začala objímat a ztrácela své přirozené nepřátelství.

Když došel do Vrindávanu, tak podobně jako na jiných místech které navštívil, projevoval extatické nálady při tancování a zpívání svatých jmen a mnoho tisíc lidí za Ním denně chodilo. Díky Svým transcendentálním vizím v celé vrindávanské oblasti znovu objevil po tisíce

let dávno zapomenutá místa Krišnových zábav. Kázáním z Koránu také přesvědčil velkou skupinu muslimů, aby začali uctívat Šrí Krišnu a stali se Jeho oddanými.

Později, prostřednictvím Svých hlavních žáků, znovu obnovil celou oblast Vrindávanu a díky bohatým sponzorům na místech Krišnových zábav vyrostly velké chrámy. Mnohé z nich jsou dodnes středisky uctívání Krišny ve svaté zemi Vrindávanu.

Na cestě z Vrindávanu zpět do Džaganáth Purí se Maháprabhu zastavil v Allahabádu, kde učil Rúpu Gósvámího o oddané službě a způsobech, jak ji správně vykonávat. Podrobně mu vše vysvětlil a poslal ho do Vrindávanu, aby psal knihy o duchovní vědě *bhakti* a objevoval místa Krišnových zábav.

Z Allahabádu se vydal do Varanásí, kde potkal Sanátanu Gósvámího, bratra Rúpy Gósvámího. Na břehu Gangy ho učil o důvěrných duchovních tématech a po měsíci ho poslal do Vrindávanu, aby se připojil ke svému bratrovi.

Oba dva pak společně se svým synovcem Džívou Gósvámím a dalšími vytvořili literární základ Maháprabhuova učení s odkazy na příslušná védská písmena.

Kamkoliv se Maháprabhu vydal, všude proti Jeho veřejnému zpívání Jmen Boha protestovali učenci monistické školy, jako například slavný Prakášánanda Sarasvatí z Varanásí. Tvrdili o Ném, že je svedený sentimentalista, který nemá žádné hluboké pochopení Védanta-sútry, která byla v té době považována za nejdůležitější písmo celé védské literatury. Obvykle se mělo za to, že člověk v řádu odříkání by měl studovat Védanta-sútru s Šankarovými komentáři. Nebyli schopni pochopit transcendentální

emoce, a proto o Něm říkali, že jeho zpívání a tancování je jen materiální sentimentalismus.

Bráhman z Maharáštry Maháprabhua pozval a zařídil tak setkání s Prakášanandou a jeho tisícovkou žáků. Již při Svém příchodu si Maháprabhu všechny přítomné získal Svým přirozeně skromným chováním. Všichni přítomní mohli vidět, jak z Jeho těla vychází oslňující záře – Brahman. Prakášananda Mu položil několik otázek týkajících se Védanty a Maháprabhu je jednu po druhé zodpověděl. Na konci Prakášananda přiznal, že ho vlastně nikdy Šankaráčarjovy komentáře Védanty neuspokojovaly, protože se soustřeďovaly jen na nepřímý význam veršů. Všichni přiznali, že po vyslechnutí Maháprabhuových výkladů je jim jasné, že Šankaráčarjovy komentáře jsou vlastně jen uměle vykonstruovaným slovním kejklářstvím a od toho dne se připojili k Jeho společnému veřejnému zpívání.

Maháprabhu říkal, že k Védanta-sútře není potřeba žádný další komentář, protože její autor Vjasadév již komentář napsal v podobě Šrímad-Bhágavatamu. Učil, že správné studium Bhágavatamu vyústí v realizaci Boha a probuzení transcendentálních emocí a nikoliv v bezcitný stav proklamovaný advaitistickými monisty. Šankarovi následovníci mají za to, že nejvyšší teistický koncept spočívá ve sjednocení duše s Bohem – nedualistické *advaita-védantě*.

Maháprabhu učil, že poselství Bhágavatamu je *ačintja-bhédabhéda-tattva*: Absolutní Pravda je v konečném aspektu současně totožná a zároveň odlišná, že duše je nedílnou částí Boha, ale ani ona ani žádné jiné duše spojené dohromady se nikdy v plné míře nevyrovnají

Bohu Samotnému – duše je kvalitativně stejná, ale kvantitativně odlišná.

Říkal, že *ánanda-brahman* monistů, je beztvará rozpínající se záře (aura) Boha, podobně jako je měsíční záře beztvará rozpínající se záře měsíce. V *ánanda-brahmanu* je chuť neboli *rasa* v latentní skryté podobě a není to vlastně rasa v pravém slova smyslu. *Rasa-brahman* je oproti tomu dynamická, nestálá, zářící, neustále plynoucí a rostoucí, je až podivuhodně plná stále nového požitku a každým okamžikem narůstá do dalších nových oblastí blaženého vědomí *rasy*.

Maháprabhu se po několika letech cestování a kázání nakonec vrátil do Džagannáth Purí, kde zůstal zbylých osmnáct let Svého života. Ve Svých 48 letech se rozhodl odejít ze světa smrtelníků a učinil tak při společném zpívání Svatých Jmen v chrámu Tóta Gopinátha. Z Jeho životopisu se můžeme dozvědět, že během posledních 18 let byl obklopen Svými nejdůvěrnějšími společníky, kteří všichni vynikali charakterem, učeností, zbožností a duchovní láskou k Rádhrání a Krišnovi.

Různí lidé vidí Jeho místo v historii různě. Jeho přímí následovníci Ho považují za Nejvyšší Pravdu Osobně, Šrí Krišnu. Jiní Ho považují za *bhakta-avatára*, božskou inkarnaci rozdávající lásku k Bohu. Všichni nezaujatí lidé čistého srdce Ho však přijímají za vznešeného svatého učitele, Velkého Mistra.

Maháprabhu nepřišel do tohoto světa, aby přinesl osvětlení jen malé skupině lidí někde v Indii. Jeho přáním bylo pozvednout všechny duše ze všech zemí na světě na úroveň čisté extatické lásky k Bohu, což je věčné náboženství všech duší.

Po prostudování učení indických duchovních učitelů jsme dospěli k závěru, že během tisíciletí jsme byli svědky rozvoje teistického učení, a že mezi Buddhou, Šankarou, Rámanudžou, Madhvou a Maháprabhuem není v tomto smyslu žádný rozpor, protože všichni představují určitý stupeň osvícení na cestě ke konečné pravdě. Všichni se navíc shodují na tom, že naši současnou přílišnou pohrouženost do egoistických materiálních činností je potřeba transcendovat, pokud chceme dospět ke štěstí a míru. Linie teistického vývoje je v jejich učení jasně patrná: začíná u Buddhy a kulminuje v učení Čaitanji Maháprabhua.

Buddhovy „čtyři pravdy“: existuje utrpení, utrpení má příčinu, utrpení je možné překonat a existuje způsob, jak se ho zbavit, položily základ myšlení, že existuje něco vyššího, nějaký vyšší cíl života, který je považován za realitu. Na Buddhu navázal Šankara, který jeho premisy posunul dále a věčnou duši nepovažoval jen za negaci hmotné existence, ale za pozitivní realitu. Rámanudža pak rozvinul Šankarovo pojetí od abstraktního monistického konceptu ke konkrétnímu monismu a popisoval Brahman s transcendentálními vlastnostmi. Založil hnutí oddanosti neboli *bhakti* vyplývající z vrozené přirozenosti duše. Madhva pak pokračoval v rozvoji po Rámanudžáčarjovi a zdůrazňoval věčnou existenci duše (*átmy*) a Nadduše (*paramátmy*), a považoval je za základní elementy pro rozvoj *bhakti*.

Postupný rozvoj teismu v učení Buddhy, Šankary, Rámanudži a Madhvy je možné přirovnat k tomu, jak roste mangový strom. Od zasazení semínka v podobě Buddhových „čtyř pravd“, přes vyklíčení v učení Šankarově,

růstu kmene a větví v učení Rámanudži a Madhvy – to všechno jsou důležitá stádia v evoluci teismu v indické filozofii. Když strom dozrál a začal dávat plody, přišel Maháprabhu a jako transcendentální zahradník je začal sklízet v podobě lásky k Bohu a volně je rozdávát celému světu. Maháprabhu tyto plody Sám ochutnával a Svým příkladem učil ostatní.

Lásku k Bohu nepopisoval jako sebe-obětující, ale jako sebe-zapomínající a zosobnění této lásky – Šrí Rádha – se stává středem jak pro oddaného tak pro Boha Samotného.

Bhaktivinód Thákur, autor jedné z Maháprabhuových biografí a následovník Jeho učení duchovní lásky, všem upřímným lidem hledajícím Absolutní Pravdu zanechal cennou radu:

„Sektářské vědomí – tento velký nepřítel pravdy – zabrání člověku hledajícímu pravdu v náboženských spisech své země pochopit, že Absolutní Pravda může být i jinde, než ve starých písmech jeho vlastní tradice.“

Upřímný žák na cestě seberealizace by se měl snažit, aby si udržel komplexní, citlivý, velkorysý, upřímný a především nestranný přístup a tak si uchoval tu nejlepší naději, že dosáhne konečného cíle své cesty.

O AUTOROVI

Šrípád Bhakti Gaurava Narasingha Maharádž se narodil v roce 1946 v USA. Vyrostl v Kalifornii, na Floridě a na Hawai. V roce 1967 se poprvé setkal se Šrí Šrímad A. Č. Bhaktivédantou Swamim Prabhupádou a v roce 1970 se stal jeho žákem. Od roku 1976, kdy vstoupil do životního stádia odříkání a stal se sannjásínem, podnikl mnoho cest po celé Indii. V období od roku 1986 do roku 1999 se učil také u duchovních mistrů Šríly Bhakti Rakšak Šrídhara Déva Gósvámího Maharádže a Šríly Bhakti Pramóda Purí Gósvámího Maharádže. V roce 1994 založil na jihu Indie na březích posvátné řeky Kávéri Šrí Narasingha Čaitanja Ášram, známý jako Govindadží Gardens. Je autorem různých knih, esejí a článků, ve kterých dále předává poznání čisté oddanosti, které obdržel od svých duchovních mistrů. Z jeho podnětů společnost DevaVision (www.devavision.org) produkuje dokumentární pořady s duchovní tematikou. Cestuje po USA, Mexiku, Evropě a Indii, kde dále ispiruje své žáky.

SLOVNÍK

Áčarja – guru, který učí vlastním příkladem.

Ačintja-bhédabhéda-tattva – filozofie současné totožnosti a odlišnosti, kterou učil Šrí Čaitanja.

Advaita-védanta – neosobní filozofie, kterou učil Šankaráčarja.

Ahimsa – nenásilí.

Asat – to, co není reálné.

Ášram – poustevna svatých mužů.

Átma – duše.

Avatár – inkarnace Boha, která sestupuje do tohoto světa ze světa duchovního.

Bhagavad-gíta – kniha duchovního poznání; přednesl ji Krišna Svému příteli Ardžunovi na Kuruovském bitevním poli.

Bhagaván – osobní podoba Nejvyššího Pána, která má v plné míře všechny vznešené vlastnosti.

Bhakta – oddaný Boha.

Bhakti – oddaná služba Bohu.

Brahman – Absolutní Pravda.

Brahma-sútra – (Védanta-sútra).

Bráhman – kněžský společenský řád kultivující poznání Véd.

Danda – tyč, kterou nosí sannjásínští mniši.

Digvidžáj – učenec, který porazil všechny oponenty.

Durga – bohyně, která má na starosti hmotnou přírodu.

Dvaita – Madhvova dualistická filozofie.

Gaudíja-vaišnavismus – učení v linii Šrí Čaitanji Maháprabhua.

Gólóka – věčné sídlo Šrí Krišny, Nejvyššího Pána.

Íšvara – Bůh, vládce všeho.

Džagat – hmotný svět.

Džinista – následovník ateistické filozofie Mahávíry.

Džíva – živá bytost.

Jadžňa (jagja) – oběť.

Juga – doslova „věk“; opakující se cyklus věků se skládá ze Satja-jugy, Tréta-jugy, Dvápara-jugy a Kali-jugy.

Juga-dharma – předepsaná metoda neboli náboženství, pomocí kterého lze dosáhnout v daném věku seberealizace.

Kali-juga – současný věk hádky a pokrytectví.

Karma – činnost přinášející plody nebo její následky.

Karma-kánda – část Véd pojednávající činnech a plodech, které lze obdržet.

Krišna – Nejvyšší Božská Osobnost.

Líla – božská zábava Nejvyššího Pána.

Mahábhárata – kniha pojednávající o válce mezi Pánduovci a Kuruovci, kterou sespsal Vjása.

Mája – doslova „to, co není“; iluze; hmotná energie, která pokrývá podmíněnou duši a neumožňuje jí vnímat Boha.

Majaváda – (advaita-védanta).

Nárajan – (Višnu).

Nirvána – cíl Buddhistů, ztráta vlastní identity a rozplynutí v prázdnotě.

Njája – logika.

Ómkára – (Pranava).

Pandit – učenec; zvláště učenec védského poznání.

Paramátma – lokalizovaná expanze Boha v srdcích všech živých bytostí.

Para-brahma – Nejvyšší Pán.

Para-tattva – Nejvyšší Pravda.

Prakriti-nirvána – (Nirvána).

Pranava – posvátná slabika óm.

Préma – čistá láska k Bohu.

Préma-vilás-vivarta – nejvyšší podoba lásky k Bohu.

Purány – osmnáct knih védského poznání, které sepsal Vjásadév.

Rádha (Rádharání) – Krišnova věčná společnice, Jeho vnitřní energie.

Rasa – transcendentální vztah mezi Nejvyšším Pánem a individuální duší.

Rasika – tan, který má schopnost porozumět transcendentální lásce.

Sádhaka – ten, který dodržuje usměrňující zásady a cvičí svou mysl, aby dosáhl Nejvyššího.

Sampradája – védská škola učení.

Samsára – cyklus hmotného rození a smrti.

Sankirtan (sankirtana-jadžňa) – společně zpívání Svatých Jmen Boha, které je doporučeno jako oběť v tomto věku.

Sannjás – životní stádium odříkání.

Sannjásí – mnich žijící v celibátu.

Sarasvatí – bohyně učenosti.

Šiva – polobůh, který má na starosti kvalitu nevědomosti a zničení vesmíru.

Šunjaváda – jiné označení Buddhovy filozofie, „prázdnota“.

Šrímad-Bhágavatam – Védské písmo, které pojednává výlučně o zábavách Krišny a Jeho oddaných.

Tilak – znamení na čele z hlíny, které označuje Krišnova služebníka.

Upanišady – 108 filozofických knih, které jsou části Véd.

Vaikuntha – svrchované sídlo Nejvyššího Pána Višnu, Krišny.

Vaišnava – oddaný Nejvyššího Pána.

Védanta – „konečné poznání“.

Védanta-sútra – védské aforismy pojednávající o Absolutní Pravdě, které sepsal Vjásadév.

Védy – knihy poznání; dělí se na čtyři části: Rigvéda, Jádzurvéda, Sáma véda a Atharvavéda.

Višišta-dvaita – Rámanudžova filozofie podmíněného nedualismu.

Višnu – všeprostopující zplnomocněná expanze Krišny; sídlí na Vaikuntě

Vrindávan – věčné sídlo Šrí Krišny.

Již od dávných dob se svatí muži Indie snažili poznat Absolutní Pravdu. Někteří následovali Buddhu a vyznávali nenásilí, někteří se vzdali světa a následovali Šankaráčárju a další se při vývoji duchovního poznání řídili Rámanudžou a Madhváčárjou, kteří tvrdili, že každá bytost je věčným služebníkem Boha. Jejich poznání vyvrcholilo v učení Božské lásky, kterou přišel ukázat Šrí Čaitanja Maháprabhu.

